

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorității și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 15

SAMBATA 6 Aprilie 1940

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Boeme parisiene

II de RADU GYR

Thibaudet, în capitolul „Cénacles, Ateliers, Artistes”, (Histoire de la Littérature Française) motivează neparticiparea unor Lamartine, Hugo, Vigny sau Musset la cli-matul boemei din „rue du Douvenne”. O motivează prin însăși structura sufletească a acestora, printr-un refuz de aderență al ființei lor întregi: Lamartine, puțin snob și pedant critic de artă, — Vigny, om de lume și temperament de izolat în același timp, — Victor Hugo, burghez și ire-proșabil tată de familie, — Musset, un adevărat dandy al saloanelor și marilor cafeuri parisiene.

Cea de a doua boemă, subliniată de istoria literară, a tășnit mult mai spontan, din sărăcie, cu sincer entuziasm pentru caldă tovarășie de vis, vibrând și generoasă, mult mai puțin agresivă față de principii și mult mai pură în ruperea ei de cotidianul burghez.

O împletire de tristeți și febre romantice, de nonșalanțe și elanuri lirice. Un tureș de suferință dădora de dragoste. Înaltă temperatură de vis, cu expansivități șomoloase, dar și cu melancolii și sfâșieri lăuntrice. Cu prospețimi de spirit, dar și cu permanență pândă, din umbră, a ratării.

Era boema lui Henri Murger, avându-și sediul într-o bătrână casă din strada Canette, în fața cabanetului de lectură al d-nei Cardinal. Murger, Privat d'Aglemont, Jean Wallon, Nadar, Champfleury, Auguste Vitu, Alfred Delvau, Charles Barbara, erau camarazi de miserie, de dulce trândăvie sau de frenetice petreceri.

Henri Murger a scris romanul acestor boeme, încercând să poartă sărăcia mansonard și transfigurându-și prietenii în personaje de roman, cum, de pildă, pe Jean Wallon în Coline, iar pe Charles Barbara în filosoful Barmuche.

Vechea oadă din strada Canette s'a mutat, așa dar, într-o carte unde trăesc patru boemi: Schauvard, ezersând, într-una, pe un clarivoteag; Rodolphe, Coline, purtând în buzunare operele lui Malebranche, pictorul Marcel, mîntindu-și sărăcia și așezând în locul mobilierului visat numai pânze pe care a pictat mobile.

„Scènes de la vie de bohème”, vesele sau triste, cu ezuberanțe, dezordine, lănceteli ori lacrimi, cu grațiile florale ale unor Mimi, Musette, Phémie-Teinturière și cu înduioșătorul tip romantic de mîdă, netă parisiană bolnavă de piept, sintetizat în suava Mimi.

Vervă și melancolie, prietenie și pătorească miserie, dar, mai ales, tandrețe și vis.

Henri Murger a scris o viață romanțată colectivă. Alfred Delvau a fost, în schimb, istorograful acelei pagini de boemă, trăită intens, în „Henri Murger et la bohème”, carte apărută în 1856. Din romanul lui Murger, Théodore Barrière a extras o comedie în cinci acte.¹⁾

Boema romantică, tip Gérard de Nerval și tip Henri Murger, proclamase ca sediu de vis și orgie interiorul camerei mobilate și al mansonard parisiene.

Succesora boemei romantice, boema simbolistă, lansează cafeneaua. Tip specific al cafenelei boeme din acea epocă rămâne celebrul „Café Vachette”, curiozitate și magică atracție pentru provinciali și străini.

Boema simbolistă, dintre 1890 și 1900, se apropie mult

mult de spontaneitatea și autenticitatea boemei Henri Murger. Mizerie, febră, absință, vis.

Ernest Raynaud are, într-una din cele trei cărți ale sale de amintiri și precizări literare: „La méele symboliste”, o admirabilă evocare a unei seri la Paul Verlaine. Pe mese, dezordine: pahare, pe fund cu resturi de bere cum-părată din contribuția întregului grup boem... Două candlebre luminează încăperea, inundată de fum de tutun.

Paradoxe scânteietoare, florete de spirit, jerbii de fraze virtuoz despletite, dulce trândăvie... Două femei, pline de grație, de-o sensibilitate artistică și de-o inteligență remarcabilă, Sophie Harlay și Rachide, stimulează eianul și vivacitatea boemei d'n locuința unde Verlaine fusese instalat sub auspiciile lui Maurice Barrès.

Verlaine, care, după cum se știe, era și un îndemănatec desenator, a prins, într-una din aceste seri boeme, din căteva linii și umbre de creion, schița grupului de prieteni:

Casă, la mijloc, în costum amintind epoca d'n jurul lui 1830, ține un discurs și-l însoțește de gesturi largi... Pe fotolii, pe scaune, pe divane, vizitatori sau ironici: Gabriel Vicaire, Henri d'Argis, Jean Moréas, Villiers de l'Isle Adam, Tailhad, Paternie Berri-chon, Ary Renan, Lefèvre, Fernand Clerget, Alain Des-veaux...

Adesea, aceste seri verlainene erau însoțite prin prezența maestrului care, sufocat în strămoșia de colivie a micii odă, își smulgea din cuier bastonul și pădăria și trumpea pe usă, spre cafeneaua „François I-er”. Alunci, întregul grup de amici îl urma, învâțat cu accesele poetului și ne-scandanzat de atitudinile sale. La cafenea, maestrul își regăsea buna dispoziție și seara boemă se închea într-o frenetică înfrățire.

După Moréas și Paul Verlaine, un ultim reprezentant al boemei simboliste a fost

¹⁾ Conversiunea „Boemiei” în operă lirică s'a produs mult mai târziu, în 1896, când Puccini a compus o muzică de rară tandrețe și fluiditate pe un text de Giacomo și Luigi Jellca, reprezentând-o la Torino. Un an după aceea, în 1897, Ruggero Leoncavallo a încercat, la rândul său, o altă adaptare a „Boemiei”, scriind o comedie lirică în patru acte, cântată, prima oară, la Veneția.

(Urmare în pag. următoare)

MARIUS BUNESCU

Compoziție

Opera lui Creangă și Humuleștii

de NICOLAE ROȘU

Ne amintim uneori ce spunea Giovanni Papini despre Dante: pentru a-l înțelege, pretindea el, trebuie să fii artist, catolic și florentin. Iată o afirmare gravă, categorică, răspicată parcă pentru a-l smulge pe Dante literaturii universale.

Dacă aplicăm această concepție lui Ion Creangă, și încercăm a vedea în el un artist, un țaran și un moldovean, caracterizarea prin aceste trei cuvinte nu îngăduie nicio împotrivire. Ion Creangă este intradecizabil un artist al culorilor locale, al pitorescului, al frazei bogate în surprize, în amănunte; al stilului descriptiv și direct. El povestește așa cum ar vorbi. Prin firea lui, prin sensibilitate, prin orizontul intelectual, prin obiceiuri este un țaran, și nu dintre cei chiaburi sau pretențioși, sau din categoria mărginașilor, cu vorbe orășenești și purtări de țargoveț, ci un țaran autentic, crescut din mijlocul mediului rural, cu toate atribuțiile de veacuri ale ființei sale sufletești și fizice. În Ion Creangă se oglindește prototipul țaranului răzesc, sceptic și ironic, batjocoritor chiar, mândru de țărănia lui pe care o poartă cu ostentație, refractar transplantării în mediul urban, însăși o figură exotica și bizară pentru lumea împetrișată a țargurilor.

Amănunte savuroase din purtările în societatea ieșeană adevărate și prisosință acest fapt. Ion Creangă

este exclusiv un moldovean, om blând și iertător, preface mânia în batjocură și nu se lasă țarit de meschinăria practică a vieții. Sexualismul lui Ion Creangă este încă o față a spiritului moldovenesc. Nu este însă vorba nici de o sexualitate frenetică și brută, de o vulgaritate răncedă, de un naturalism fiziologic, ci de o voluptate șăgalnică și iscoditoare, așa după cum o insinuuă cu șiretenie Moș Nichifor Coțcarul.

Limba lui Ion Creangă este moldovenească; și nu limba literară a cărturarilor ci limba vorbită a poporului. O limbă saturată de expresii savuroase, de cuvinte plastice, care prin ea însăși stărnește râsul, căci prea se potrivește lucrurilor și situațiilor, prea este lipsită de abstracțiuni, fixând imaginația creatoare a poporului pe conturul palpabil. Fiecare cuvânt este o imagine în sine, parcă ar fi o fotografie a unor senzații auditive și tactile. *Glosariul* lui Al. Vasiliu și G. T. Kirileanu la edițiile lui Ion Creangă este o ilustrare savuroasă a felului de a simți al unui popor. Geniul creator al țaranilor moldoveni se revărsa sputmos în aceste cuvinte sau construcții de limbă. Vorbirea curentă se dovedește mai bogată decât cea literară.

La sfârșitul secolului XIX, când arta literară năzua către intelectualizare și urbanizare, când cuvintele se modelau după noțiuni de circulație universală, Ion Creangă se pune deacurmezișul, se împotrivește acestui fel de exprimare, și întoarce drumul către arta poporului, crudă și sinceră, fără subtilități psihologice și artificii literare. Adevărata școală literară a lui Ion Creangă au fost clăcile din Humulești; din graiul oamenilor bătrâni a cules el povestirile și în felul lor chibzuit și pe indelete, cum se așezau la vorbă, a descoperit darul descrierii. La clăcile lungi de iarnă, când limbile se desleagă și sporovăiala nu mai are hat, poveștile se țin una de alta. Imaginația scormonește noi întâmplări, într-o curgere molcomă, cârmuită fără grabă, și firul întrerupt după miezul nopții este reluat a doua seară. „Dumnezeu să ne ție, că cuvântul din poveste înainte mult mai este”, spun oamenii din partea locului și spunea și Ion Creangă. Ar fi greu de precizat ce parte anume aparține fanteziei sale, și care alte se leagă de memorie. Scriitorul cu virtuțile lui creatoare se întrepătrunde cu geniul inventiv al poporului. Ion Creangă mărturisește psihologia unei rase și este prin aceasta un tip reprezentativ. Nu-l putem prin urmare desprinde de ță-

Inger și Demon

de EMIL BOTTA

„Sfântul s'a născut la Canopus unde abia se poate respira fiindcă aerul e înfășat de demoni”. Fraza pe care o citez e desprinsă dintr-o foarte veche istorie. Deci sfânt s'a născut la Canopus unde trona desfrâul, în aerul pestilențial, țixt de vicii; din putreziciune și luxură, într'un climat odios, s'a născut omul care prin miracolul unei vieți curate, a răscumpărat păcatele mediului natal. Un sfânt, adică cineva care s'a ridicat peste demon, care a învins timpul, care a ruinat autoritatea timpului, cineva pe care transcendența l'a asimilat, luându-l ingerul sub ocrotirea sa. Se pare — este pur neștiințifică observația — că sfântii și poezii, poezia fiind și ea o pătimire, un ascetism prin metodele ei, apar ca semnele necesității însăși, în clipele de gravă decădere, în clipele imorale, de hotar, de restrîște, ale omenirii, când ca la Canopus, demonii domi-

nă aerul. O arumită înflăcă-rare, un romantism al altitudinilor sublimă — și nu e prea lesne să copiezi legenda și să citez e desprinsă dintr-o foarte veche istorie. Deci sfânt s'a născut la Canopus unde trona desfrâul, în aerul pestilențial, țixt de vicii; din putreziciune și luxură, într'un climat odios, s'a născut omul care prin miracolul unei vieți curate, a răscumpărat păcatele mediului natal. Un sfânt, adică cineva care s'a ridicat peste demon, care a învins timpul, care a ruinat autoritatea timpului, cineva pe care transcendența l'a asimilat, luându-l ingerul sub ocrotirea sa. Se pare — este pur neștiințifică observația — că sfântii și poezii, poezia fiind și ea o pătimire, un ascetism prin metodele ei, apar ca semnele necesității însăși, în clipele de gravă decădere, în clipele imorale, de hotar, de restrîște, ale omenirii, când ca la Canopus, demonii domi-

ranii moldoveni, și cu toată tendința noastră, de firesc orgoliu, de a face din el un tip universal, el rămâne un exponent al unei înconjurimi geografice limitate. „Țărănia” și moldovenismul lui Ion Creangă sunt două realități prea autentice pentru a putea afla toate înțelesurile pe un plan universal. Totuși universalismul lui Ion Creangă există, în însăși demonstrația faptului că valorile literare sunt expresii ale geniului etnic și prin arta lui, prin personajii și măiestritățile închipuire îl vedem mărit dincolo de țărănie și moldovenism.

Este surprinzător însă că pentru o categorie de cititori și chiar de literați, limba lui Ion Creangă, moldovenismele lui sunt privite cu oarecare curiozitate. Această limbă bogată a fost totuși folosită de un neam de cărturari și de scriitori: este limba lui Mihai Eminescu și a lui B. P. Hasdeu, a lui Calistrat Hogaș și M. Sadoveanu, deci trebuie înțeleasă și prețuită. Dacă Ion Creangă a fost mai moldovean decât ceilalți, dacă regionalismul lui este mai pronunțat, și totuși a izbucnit să fie un mare artist, aceasta înseamnă că particularismul etnic este o valoare în sine, căreia nu-i trebuia haina convențională și uniformă a limbii oficiale. Ion Creangă n'a fost academician și nu este nici academic.

În mijlocul povestirii se enunță proverbe, înțelepciuni populare, vorbe care pentru ficcare moldovean înseamnă o filosofie practică a vieții, bunul simț și observațiunea directă în corelațiune cu traiul de toate zilele. Astfel se petrece o trecere nevăzută dela existența concretă a oamenilor la povestea zugrăvită literar. Când citești bunăoară *Soacra cu trei nurori*, nici nu bagi de seamă că este o povestire închipuită, căci gândul este furat de concretizarea aproape umană a întâmplărilor așa încât participarea cititorului este directă, fără puțința de a înțelega ficțiunea sau contribuția imaginației. În *Capra cu trei iezi* dușmănia dintre cumătrul lup, hap-sân și perfid, și mama capră, este aidoma conflictului dintre o biată văduvă și lacomul celibatar îmbătrânit în rele. Capra și lupul se umanizează de parcă ar fi chiar oameni din Humulești, făpturi înzestrate cu virtuți și defecte omenești. Cât de ireală pare la prima înfățișare povestirea *Dănilă Prepeleac*, atât de verosimil se arată tipul prostănaacului sugubăț în diferitele lui ipostaze. Lucrurile merg astfel până la un punct, când *Dănilă* se întâl-

(Urmare în pag. 8-a)

GEORGETA VINTILESCU

Peisagiu

CRONICA LITERARĂ

VLAICU BĂRNA: Brume,

—Editura „Miron Neagu”, Sighișoara—

Chiar dacă Vlaicu Bărna nu și-ar fi intitulat „Brume” volumul de poeme, tot dela acest concept ar fi pornit analiza noastră spre a fixa intuiția lirică a autorului. Și cu alte prilejuri am stăruit asupra virtuții pe care mulți dintre poezii recente, cred că o are în versuri, imaginea „brumă”. O întâlnim folosită cu deosebită insistență, pentru bănuțelul ei randament, la Mircea Streinul, Iulian Vesper, George Drumur, iar Vlaicu Bărna care apelează la ea în felurite moduri, o consacra ca principiu. S'ar părea că legându-se de o simplă metaforă, critica rătăcește fără a-și deschide drum spre esențial. Cine ar privi astfel lucrurile, s'ar înșela însă, și asupra criticii și asupra poeziei noui. Firește, este cel puțin ciudat ca funcția intelectuală a criticii, să cedeze totdeauna creației literare și să nu evidențieze decât ideile implicite de aceasta. Critica pozitivă are într'adevăr tendința de a merge spre idei, dar nu-i este îngăduit să le nască acolo unde nu sunt. Renunțând la posibilitățile sale de construcție asigurate de spiritul teoretic, critica va încerca să sistematizeze gândirea poetică, bizuindu-se pe conceptele ei. Un important rol joacă în gândirea poetică de azi, ca factor productiv, termenul „brumă”. Prin caracterul său metaforic vrea să ascundă, în primul rând, o experiență a autorului. Se presupune că s'a descoperit o perspectivă interioară, că s'a constituit un domeniu nou al poeziei, căruia, spre a fi concretizat, i se potrivește tocmai imaginea „brumă”. Prin metaforă, poetul arată dar în același timp și ascunde experiența sa. Direct nu vrea să comunice ceva despre noua sa idee, și nici n'o lasă să se întrevadă clar sub acoperământul plastic. De aci limbajul oarecum liturgic, misterios, în care apar formule ce stănesc curiozitate și mirare, fără să le satisfacă deplin. Vlaicu Bărna calculează efectul tinerii la distanță a lectorului când compune incantații, ca: „țara mea de brume” (p. 64); „brume cerești” (p. 78); „urmele tale brumate” (p. 42); „frunzele brumate de mersul clar al lunii” (p. 53), etc.

Risipite în multe versuri, uneori ca simple determinații plastice, imaginile își păstrează în genere rostul de a ascunde adâncimea lirică sub învelișul lor. Spre a sugera esența poeziei sale, Vlaicu Bărna asociază conceptului „brumă” pe acela de „iubită”. Nu e vorba de un erotism propriu zis, deși aproape toate poemele par a fi produsul unui dialog cu „iubită”. Sub numirea ei se ascunde de asemeni ceva ce aparține mai mult poeziei, de cât iubirii. S'ar spune că egoismul creației întunecă disponibilitatea dragostei, care, ca pură experiență erotică, se supune altei finalități. Insuși autorul mărturisește în dedicația cărții, că în „meditațiile sale grave”, împărțite de „Demonul Singurătății, marele Stăpân al Umbrelor”, se află un chip. Pe acest chip îl îndeamnă să se descopere „în atmosfera mistuitorului vis care ne turbură”. Chipul ia singur ființă din „vis” și nu este dincolo, din aparentul neant, din „prăpăstii”, numai poezia se încheagă, trupul ei de taină fiind însuși invizibilul. În sens erotic, „iubită”, ar fi o neapărată evidență și ar transfigura cunoscutul, actualul; când este gândită însă ca absență și are atributele necunoscutului, ea devine poezie, invocarea ei mărturisește și în același timp învăluie viziunea lirică. Conștient de convertirea erotice în factor plămuitor, Vlaicu Bărna numește iubita o „arătare”, care se naște aieve din necunoscut, încărcată cu puterea inefabilului:

Dorm ape limpeze
Sub vechi peceți de lună...
Din vis, văzduh și codri
Făptura ta s'adună.

Te văd în mantii albe.
De brumă 'nvaluită,
Mai gravă e tăcerea,
Pădurea neclintită.

Duci câmpul și pădurea —
Imensă trenă verde...
In vis, văzduh și codri
Făptura ta se pierde

(pag. 10)

Despre modul de poezie generată prin convertirea lirică a erotice, ne instruește direct poema care are chiar titlul și forma de dialog, și în care autorul propune o transcendență spre ceea ce știm că este „domeniul poeziei pure”:

— „Vezi, și-am spus, acum nime” nu ne-aude
In ostrov sălbatic liniști ne-au cuprins.
Năzuind cu teamă vânt cer visat
Vom porni prin seară 'n limpezimi de apă
Spre un Eldorado — țară de azur
Ne întunecată veșnic de leat’.

Din prima culegere de versuri a autorului, cunoaștem încercarea mai veche de a cuceri bunurile poeziei ermetice, fiind sedus atunci, ca și acum, de „nordice finuturi, pure, de zăpadă”, de „siderale grădini”, de „edenice, albe, finuturi”, etc. „Iubita” nu l-a putut însă însoți, aici găsind prea departe „țara de azur”:

— „Nu, e prea departe, prin aureole
Lumea fără moarte, lumea tuteală
Și amelițoare trufășele piscuri
Pe genunea nopții, — pajură stelară”

(pag. 14)

Refuzul nu devine totuși o „deosebire de vederi”, pentru că aceea pe care poetul o îndeamnă să-și descopere chipul în versuri, este însăși inițiativa spre noua lor substanță:

„Lenevind, mai bine, în grădini bogate
Rodelor în părgă le vom storce miezul;
Intr'un corn striga-vom trista bucurie,
Lumilor de-apururi, toamnelor brumate.

Fragedelor fructe fii și tu supus,
Soarbe 'n nări aroma ierburilor tari...
Chipa nu așteaptă. Demonii, din turnuri,
Ne vestesc, metalic, drumul spre apus”.

(pag. 15)

Ar fi, să zicem, despărțirea lui Vlaicu Bărna de poezia barbiană și trecerea în alt cerc de influență mai prielnic temperamentalului său, încadrat de seria de poezii ce nu au pornit de la ermetism. Situându-se în gândirea pe care noi am numit-o „mitică”, în cercetările noastre critice, în intuiția autorului vor răsi alte puteri generatoare decât ale ermetismului. Printre ele se înșiră cele cuprinse în expresii metaforice, ca: „grădini bogate”, „toamne brumate”, „drumul spre apus”, etc.

În orizontul poeziei se ivește demoul care decemdată îndeamnă la supunere către „fragedele fructe”. Inițierea demonică a lui Vlaicu Bărna devine interesantă prin pozitivitatea pe care izbutește s'o dea perspectivei lirice deschise de gândirea mitică. În cercetarea noastră despre influența lui Lucian Blaga, remarcasem cum gândirea mitică, adâncită ca viziune a lumii, desvăluie mari posibilități de creație, celui ce-i pătrunde sensul și-l acceptă metoda, dar atrăgeam atenția că riscurile ei sunt deopotrivă de mari pentru cine rămâne la suprafață. La Vlaicu Bărna

avem bucuria de a constata o aprofundare a gândirii mitice. Poetul reușește să dea un trup pozitiv abisului și să umple de pozitivitate taina, care, se știe, la Lucian Blaga, oferă o cale de cunoaștere metafizică. Frecvența în versurile sale a cuvintelor „prăpăstii”, „adâncuri”, „afund”, folosite pentru sensul lor de aproximare a necunoscutului, dovedește că Vlaicu Bărna a pătruns ceva mai departe într'o gândire ce răsplătește neașteptat pe cine îi caută secretul. Uneori, versurile par a prelunge un ecou din viziunea blagiană, dar, — am subliniat, — Vlaicu Bărna are darul pozitivității, cum se poate constata din înșiră poezia intitulată fidel: „Ești între taine” (p. 72):

Mă 'ntind pe pașiștea reavănă,
Pe pașiștea verde, înroată;
Li simt odihna grea precum o simte
In adâncimi, o corabie înecată.

Azi sunt obosit de jocuri, de visuri,
De ochii tăi, de apele umbrase
Pe sub tăchete roșii adormite...
O, tristete a celor frumoase!

Nu știi că azi ești între taine
Și întrebări la care nu răspund?
Du-te, și lasă-mi liniștea să doarmă 'n
Prăpăstiele mele fără fund.

Nimic mai caracteristic în poezia lui Lucian Blaga, decât variațiile pe o formulă de tipul: „azi sunt...”, a cărei pronunțare anunță apropierea unei taine: „Azi suntem buni, par'că am trece fără viață prin aurore subpământestii”. (In marea trecere, p. 27), sau: „Azi tac aici, și golul mormântului îmi sună în urechi ca o talangă de lut” (id. p. 21); sau: „...astăzi ca niciodată sunt fratele obosit al cerului de jos și-al fumului căzut din vatră” (Lauda Somnului, p. 13), etc.

Produsul pozitiv al metodei de gândire adoptate salvează originalitatea unei poezii, așa fel, încât îi poți sublinia valoarea, fără a o raporta la isvoarele ei literare. Pe de altă parte, din moment ce punctul de vedere însuși, produce o fructificarea raportarea la autorul prim al principii nu constituie o negare a valorii. Deaceia spunem că meritul poeziei lui Vlaicu Bărna este de a fi rodit sub îndrumările gândirii mitice. Iată de pildă, o frumoasă realizare pe tema morții concepute ca existență reală, undeva, pe alt tărâm. Poetul excelează în a da ființă aieve, la ceea ce se socotește în mod obișnuit ca ireal: moartea, somnul, halucinațiile, plămuitul visului, etc. „Iubita” trăiește astfel și dincolo, poate mai vie decât ar fi trăit aici, pentru că din făptura ei de pe alt tărâm se zidește sufletul poetic al celui ce o invoacă:

Din ce moarte străfunduri se 'nalță,
Ca un fum, privirile te 'ntomnate?
Oglini curgătoare — apele,
Întorc imaginile de mult scufundate

Ai fost pasăre spre azur cutezătoare,
Ochiul meu te-a pierdut prin înălțimi;
Văzduhul în urma ta mai păstrează
Adierea sborului de heruvimi.

Umbrele, dealurile, arborii,
Te întucă azi, cu anii împreună.
Te-au îngropat pe un mal, departe,
Scurtătoare nisipuri de aur, sub lună

Frumoasa poemă nu poate fi socotită un produs al hazardului inspirației, ci ea este rezultatul unei supravegheate gândiri, care dă într'adevăr ființă reală unui „sbor de heruvimi”, unui „mormânt sub lună” în „nisipuri de aur”, o gândire care vede pozitiv plutind peste ape chipurile făpturilor „de mult scufundate”.

Or, acest rod palpabil cade dintr'un pom crescut dincolo de lumea văzută, unde l-a zidit gândirea mitică. Cu alte cuvinte, avem de-a face cu o transfigurare a abisului, cu o dăruire a „prăpăstiilor” în chip concret, necesar și viu. Două versuri de Lucian Blaga dau o idee netă de ce poate fi această transfigurare pozitivă a „abisului”: „...o, de-ar fi liniște, cât de bine s'ar auzi, ciuta călcând prin moarte!”

(In marea trecere, p. 11). Conceptul „liniște” închide o profundă intuiție a existenței reale dar invizibile, moartea fiind o astfel de existență plină, bogată, în care „ciuta” umblă, vie, și umbletul ei s'ar putea auzi, dacă ar înceta sgomotele enorme ale lumii. Poetului i se cere să intuiască tăcerea vie a morții. Vlaicu Bărna își adaptează simțirile la aceste realități nevăzute. Auzul îi servește astfel să plasticizeze amintirea:

O, când mă întorc spre trecut, în auz
Fierb ierburi și crengi rămurate, în vânturi,
Și clipe se sparg în goluri de moarte

Depart, departe,
Cu clipe de stele, cu asprele viscole
Nopțile mele din munți te acopăr...
Rămâi ca o stea căzută cu noaptea 'n
Afunde prăpăstii

(pag. 52)

Un alt necunoscut, căruia intuiția lirică îi dă trup, este acela al pierderii în orizontul lumii concrete, a unei stări euforice către care poetul vrea să se întoarcă și pe care o „caută”, „Căutarea” și „aplecarea pe margini de abis” sunt teme esențiale în lirismul hrănit de viziunea mitică. Poezia „Prin livezile ninse”, constituie una din cele mai frumoase realizări din volumul lui Vlaicu Bărna, datorită aceleiași virtuți ale plasticizării a irealului:

Când treceam altă dată pe-aici, un copil.
Cu ochii mei limpezi, cu fața mai clară,
Căutam pe zăpadă urmele
Zănelor albe cu păr de seară.

Azi ca un cireș înflorit se mai scutură
Inalțul prin livezi, peste sumbre păduri.
In liniștea rece cu duhuri de ger
Mă străjue cerul umbrat de vulturi

Niciodată pe-aici pașii tăi n'au trecut
Dar întors la virginele câmpuri mai caut,
Urmele tale visate, 'n argint,
Viața pădurii, al vântului flaut.

(pag. 55)

În lirismul lui Lucian Blaga, obiectul „căutării” poartă denumirea „lumina de ieri”, și amintim următoarele versuri, crezute doar în aparență la îndemâna oricui, ele fiind o transfigurare a amintirii, dificil de realizat: „Caut, nu știu ce caut. Caut o oră mare rămasă în mine fără făptură ca pe-un urciur mort o urmă de gură. Caut, nu știu ce caut. Subt stele de ieri, sub trecutele, caut lumina stinsă, pe care-o tot laud”. (La Cumpăna apelor, p. 13). Exemplul lui Vlaicu Bărna ni se pare elucidant pentru ceea ce am numit o rodire în direcție pozitivă a gândirii mitice. Tânărul poet apucă pe o cale deschisă cu material propriu și cu timbru liric personal. Înșirăm, un ultim exemplu de fructificare în mod personal, a viziunii mitice, ni se pare a-l constitui poezia „Părul bătrân”:

CONSTANTIN FANTANERU

Pe-un dâmb, deasupra grădini,
Părul bătrân se clatină lung în azur.
Din pașiștele verzi, de velur,
Furnicile roșii sue pe coaja tulpinii.

In cele patru vânturi, desfrunzite,
Crengile ard sub arșița verii;
De ani, un vânt le bate spre marginea serii,
Cu nordice umbre, mocnite.

Acum și pe mine mă duce
Vântul spre-aceleș apus...
Iți trimit privirile, — șoimi rotatori —
Să-ți arate drumul spre apus.

(pag. 56)

Autorul solidarizează elementele: Vântul bate crengile uscate ale părului, „spre marginea serii”; același vânt invitat spre „apus”, unde poetul știe că nu va merge singur, iar privirile aruncate îndărăt deschid drum, celui ce va urma, în moarte. În vreme ce la Vlaicu Bărna solidaritatea cu pomul se face spre moarte, la Lucian Blaga avem simbolul unei solidarități cu viața, copacul fiind gândit mitic, în necontenită dăinuire a ființei sale. Astfel, din „bătrân” arborele devine „tânăr”, sub acțiunea magică a fulgerului alb”, același poate cu „lumina de ieri” ce numai nouă ni se pare că moare, ea trăind veșnic: „Subt ursă mare, surpat de bureți, neatinse de om, neajuns de ereți, bătrân, bătrân, în imperiul meu, bradul bărbos străjuiește mereu... Stă între zodii și țară un brad. Sărutate de fulger — crengile ard. Dar iată, se scutură numai de scrum, și flamura-i nouă și fără de-ajun! Mistrețul poștelor iară și iar încearcă de scoartă masele de var și fără de-asișfinț în imperiul meu, tânărul brad străjuiește mereu” (La curțile dorului, p. 67). Ne întoarcem acum la problema ce ne-am pus-o la începutul cronice, lămurind sensul productiv al conceptului liric „brumă”. Am spus că meritul poeziei lui Vlaicu Bărna este de a fi dat trup poetic unor irealități, fie de proveniență abisală, fie cu existență euforică pierdută. La aceste existențe în nevăzut, autorul alătură și „iubită” pe care o găndește ca un principiu de generare a poeziei, și a cărei ființă crește din aceleiași substanțe ale necunoscutului. Metafora „brumă”, îi servește lui Vlaicu Bărna de a acoperi un domeniu de taină, lăsând să se înțeleagă că sub un vesmânt în aparență rece, cenușiu și mort se ascund de fapt, isvoarele vitale ale poeziei sale. Ideia reiese din însăși poezia intitulată „Brume”:

Dumbravă hodinită sub luminoșii fași,
Așterne-te cu iarba când pașii celei dragi
In legănare lină, vor trece dinspre lume
Spre un liman de sară. spre țara mea de
Ibrume.
Umbră să-i fie drumul de vânturi pădurene
Când gheonoaia verde va bate 'n lemn alene.
Și singură va sta, în râul tău, dumbravă,
Iubita adormită cu brumele 'n otavă.

(pag. 64)

„Țara de brume” ia naștere deci prin faptul mistic al „trecerii” din lume „spre un liman de seară”. Poate fi închipuită ca un rai al iubitei adormite „cu brumele 'n otavă”. Elementele metaforice, dincolo de seducția lor ornamentală, — jocul brumelor, al zăpezilor, — etc. interesează poezia numai în măsura în care ascund veritabile viziuni lirice, cum am arătat că se petrece la Vlaicu Bărna.

SALAMMBO

Deșertul și-arăta arama, încovoiat de ura lor
[nebură].
Simunul răzburării, ardea 'n gâtlejuri și 'n
[orbite].
Pojar în gânduri; spinării se 'ndoaie peste
[scuturi înroșite].
Ochii slămnâzi privesc temut, ca hienele la
[lună].

Cartagena întortochiată s'a strâns de spaimă
[ghem].
Și templul fărdelegii își micșora omătul sub
[folsestem].

Atâtea nopți treceau sub lună cu poale de
[mătăasă].
Lăsând să licărească o speranță pe ultima
[terasă].

Cum se coboară lin și crește 'n gala lunii!
Durerea ei lovește lung coardele de liră.
Cu ochi în care nopți s'au odihnit, privește 'n
[zare].
Sufletu-i alb ca și Zaimful înspre deșert cum
[desfiră].
Înspre deșert cu zorii se sting încet cărbunii.
Mai strigă 'n noapte o durere cu palme arse
[de altare].

Teodor Cazaban

FRANTURI DE SUFERINȚĂ...

Raze
topaze,
rupte din soare —
Limpezes: apa
dela izvoare
Intr'un apus...

Vise
ucise
de pumnul trădării
Mi-adună grămadă
pe pragu 'nserării
Dureri de nespune...

Cuvânt
luat de vânt

Coreșpondența noastră

imi e mângâierea;
Din tot ce-am avut
azi numai durerea
Mi-a mai rămas...

Plânge,
se frânge
în cioburi de vis,
O inimă tristă —
Un suflet închis
Și-un glas amuțit...

Cântec
descântec
vrăjitorie,
Recheamă iubirea 'n
noaptea târzie
Cu dinții rânjiți...

Noapte
cu soapte,
și murmur de ape,
Se 'ngână cu greeri
pe-aici pe aproape
de mine...

Ași vrea,
alt undeva
să plec pe furși...
să găsesc dac'o fi
alt ascunziș —
Căci mi-e urât!...

George Petrache

FANTASMEI DIN VIS

S'a-impodobit grădina cu smarald
Și-au sângerat obrazii trandafirii
Și-a răsturnat și cerul un nou fald
S'au adunat să-și cânte toți zefirii.

Te uită picură din cer lumină
Și soarele ne toarce mii fujoare
Pe săni de deal sunt tie de sulfină
Și diamantul de rouă pe pripoare.

Te-aștept să vii cu pasul lin de inger
Cu ochi de căprioară — azurați —
Să-ți împleteșc cunune vit de sânger
Cu mii de visuri proaspăt volburăți.

Și lacul mi te-arată 'n fund sglobiu
Prin nuferi dăltuți — felii de lună —
Când te privesc... tu tremuri... e târziu
Căci apa vie 'n horbote te-adună.

Isvorul mi te cântă — doinitorul
Iar numele-și sonor din stâncă 'n stâncă
Spre-azur pierdut e veșnic — călătorul
Se-ineacă 'n marea zării adâncă.

Iți dau un suflet larg ca și o țară
Un vis cu flăcări vii de peruzele
Stăpân pe căi și pe cetăți de stele.
Ți-aș dăru o grădină de astre

M. I. Cosma

VA VENI O ZI...

Va veni o zi și pentru mine,
In care'mi va părea că'i de prisos;
Soarele cu plete de rubine,
Pe cerul pur: un mitic făt-frumos!

Primăvara chiar, o simplă filă,
Imi va părea în galben calendar;
Florile cu verdea clorofilă,
Vor distila miresme în zadar!

Păsări vor cânta 'n amurguri calde
Și cântul lor, imi va părea banal;
Stelele 'n lucrare de smarald
Imi vor părea schintei dintr'un mangel!

Va veni o zi și pentru mine,
Când inima-mi va fi un arc destins:
Voi sfârși atunci ca origicine:
Pe veci furat, de hăul necuprins!

Petre Niky

—O:adea—

MELANCOLIE

Se sting pe boltă 'n zori de zi
Nenumarate stele
Și luna astru 'nconorat
Pe altă lume a plecat
Apusă, ca și ele.

Doar singur eu, veghez în zori
Când soarele pe boltă,
Apare mândru, zămbitor
Pe cerul mat, fără de nor,
Și fără de revoltă.

E pace, zumbet și cântări
Natură se desfată,
Eu tot visez la ochii tăi
De joc, ce aruncău vâpăi...
La chipul tău de fată.

Și 'n timp ce soarele se 'nalță
Făcând din noapte paradis,
Clădesc castelele pe dune
Din glorii, își închin un nume
Și mă cufund cu tine 'n vis.

Nicu Delabrad

STROFE DINTRE'O TOAMNĂ TRISTĂ

Eu am să-mi strâng cortul cu visuri
Și-o să plec de pe aici curând
Din orașul acesta cu luciri bolnave
Și cu miasme otrăvite pentru gând.

Am coborât într'o inserare la ora
Când stelele semănau pe cer lumini.

Mureau vișinii bolnavi de ftsie,
Noemurie agoniza în grădini.

In orașul acesta cu o singură stradă
Cu figuri obosite la mesele verzi,
Destinele noastre s'au împietit o clipă.
Atâtea doar cât trebuie să-ți pierzi,

Liniștea, ca pe o pasăre rănită pe 'ntinsuri
de ape
În apusuri de sânge, când se trezește tăcerea
Și pornește desulțată prin miriști, să
fugărească greerii.
— Doamnă, doamnă; nu te-a sărutat
niciodată durerea?

Și am să plec aiurea, gonit de nenoroc
Cu mine am să port ori și unde voui pleca,
In cortul greu de visuri, tristețe și himere
Ca pe o rara avis, și amintirea ta.

Ney

SONETUL TOAMNEI

Plâng mieți suri ai norilor în turme
Și se coboară cenușiu tot cerul;
Iși suflă inima 'n caval oerul
Și și-o desjoaie 'n strune fără urme.

Mirosul morții seamănă eterul,
Stă vântu 'n aurul din pomi și scurmă,
Vrând vloga măduvelor verzi să curme;
C'a vremii rui să-și scrie trist misterul.

Ein când în câmp de după nori și luna
Ca ironie-a sorții, peste rane
Cu-urciurii toamnă-argint, nebuna.

Pe cer de vis, cu gând hoinar de stele
S'au stins păuni și bolți curcubeane
In rădvanele vieții

M. I. Cosma
Cetatez-Aibă

BĂTRÂNĂ

de VICTOR PAPIIAN

De atâta drag risipit în tinerețe, s'au scurs ochii ei rotunzi ca niște guri de ulcior și din culoarea lor viorie, culoarea floarei de brândușă, a rămas între brazdele pleoapelor doar o dungă neagră, posomorită și creată, ca o coajă de măslină.

Vremea i-a uscat pielea trupului, a întins-o pe oase ca n'întinde, mai să plesnească, și a încondeiat-o cu pete galbene și tari ca frunzele uscate de pe mormânt. Lumina oglinzii îi e vrăjmașă. Când îi era de albă, pe vremuri, fața obrazului — s'o tot mângâi cu privirea ca pe o lumânare de Paște — și azi, e numai crețuri ca și cum ar suge într'una mere pădurețe. Și buzele, care mușcau sărutarea ca pe-o prună poească, s'au infundat peste gingii în gură, și nasul drept, cu aripele ușor tremurătoare la vraja viersului și gândul păcatului, s'a îndoit ca la cucuvea.

Stă toată ziua lângă cuptor și odihnește. Odihnește de neputința oaselor, odihnește de răul noră-sei, odihnește de dragul gândurilor. A rămas singură pe lume, singură doar cu inima ei. Căci fiu-său e un molău — seamănă lui tată-său — iar noră-sa, o roabă, mereu ostenită, mereu murdară, alergând într'una când pe câmp la prășit, când în grajd la vite. Și seara amândoi cad de osteneală, cad de griji și dorm prostii, fără nicio bucurie, fără niciun vis...

Ce timpuri a apucat ea, Doamne! Doamne!... Oglinda din perete azi îi e vrăjmașă, dar i-a rămas credincioasă o-

glinda sufletului. Cât era de mică noaptea pe vremuri de n'o puteai cuprinde cu măsura dragostei!... Când aprindea focul sus, pe dealul dela vie, un flăcău dezerta pentru ea, din cazarmă. Și când se îngâna noaptea cu privighetoarea, prin pădure, un haiduc își uita de haiducie, trecea Oltul revărsat, venind orbește să dea piept cu toate poteriile pământului... Și în zorii zilei, când își striga păsările prin curte, patru ibovnici din patru drumuri ale răsucii zodiilor, își cercetau pistoalele și se închinau cu vârful cuțitului.

— Hai, mumă... Ce trândăvești atâta?...

E noră-sa, care n'are ochi s'o vadă. Ea nu-i răspunde, o judecă doar pe tăcute: — Eu nu trândăvesc, proasto, chiar când șed.

— Las' c'o să odihnești destul în mormânt...

Sufletul bătrânei s'a întăritat. Ea vorbește de mormânt, ea care, ca și via, e totdeauna pe jumătate moartă?... Îi privește pântecul rotund ca un ciubăr, și capul mare cu ochii holbați ca felinarul de dovleac. Nici să rodească, necum să iubească, n'a fost în stare. Și ea vorbește în batjocură de moarte și de mormânt?...

— Pune, mumă, de mămăligă...

Și bătrâna, în care sufletul s'a ascuțit ca un șfichiu de biciu, îi răspunde băznind ca la clacă pe vremuri:

— Fată, decât să-ți fac o mămăligă, mai lesne-ți fac un copil...

* Din volumul „Schite și Epigrame”.

Haiducesc

Stau și beau, din seară până'n zori,

Sânt gonți și răi la stăpânire;

Pentru ei în viață nu sânt flori.

Pentru ucigași nu e iubire.

S'au făcut fărtați cu codrul des

Fiecare pentru nedreptate;

Mire al pădurii e ales

Numai cel cu zile numărate.

Tufa cea mai deasă le e soră

Și vrăjmaș le e lăstarul mic

Când vin arnăuții să le fure

Somnul ca să-l dea la venetic.

Stau și beau și chiue că mâine

Cine știe câți va prinde;

Luna este hoată ca femeia,

Luna doar când e frumoasă poate vinde.

Ochii nu li-s triști. S'a dus cu plânsul.

Toți au plâns cândva și au iubit.

Dacă visu-i venetic și visul

Trebue pândit la drum și jefuit.

VIRGIL CARIANOPOLO

1) Din volumul „Scară la cer” care apare peste câteva zile în „Colecția Universul Literar”.

Stih șoptit

Zadarnic sbucium găzduim în inimi
S'ajungem undeva, cât mai departe!
Ne mână nu știm cine spre-o grădină
Cu rod căzut și răstigniri deșarte.

Din toată febra clipei și-a cernelii
Cenușa doar ni-i martoră, când, singuri,
Cucută veche bem din răsărituri,
Bolnave-apusuri priticim în linguri.

Vom fi atunci, cândva, în acea toamnă,
Ca de pelin îngrețoșati de zile;
Ne-or crește'n cuget bozii și mustrare,
Și-om săruta, oftând, uscate-argile...

TEODOR AL. MUNTEANU

Apa morților

Nici inima, rană, nici cântecul,
Nu vor flutura aduceri aminte...
Când mă voi stinge, nicio adiere,
Niciun anotimp nu-și va 'nterupe mersul.

Fiecare om e Christ. La fel și eu —
Dar undtelemn și mireme nu mai sunt.
Crucea mea va fi o simplă inscripție —
Fluturii nu-mi vor găsi mormântul.

Sufletul se va zbate, fără matcă,
Pe lângă toate cerurile, mereu:
Nu-i cine să-i dea apa și sărutul —
Lumina și odihna nu-l cunosc.

Se vor frânge vămile văzduhului
Numai la o a doua 'nviere,
Dar sufletul meu nu va mai putea trece.
Va fi, atunci, Marele Necuprins.

NICHITA TOMESCU

Răz bunarea

(nuvelă inedită)

de MIHAIL DRUMES

lească pe jeratic așa cum mă perpelesc eu!

Să dea foc conacului? Mare scofală! Moșierul ar fi ridicat altul poate mai mândru și arătos decât cel vechiu.

— Dar atunci?

Încă nu-i trecea prin minte răz bunarea cumplită pe care o răvnea atât de aprig toată ființa lui. Și amăna cu nădejdea că odată și odată tot are să găsească felul cum să pedepsească moartea Ilincăi.

În timpul acesta, moșierul se însurase, la oraș. Umbra vestei că femeia lui era frumoasă, dar nimeni nu punea mâna în foc, căci n'o zărise vreodată cum arată la față.

Jar de-o săptămână încoace, adică odată cu începutul verii, însurătoarei veniseră la Vădeni, ca să supravegheze muncile treieratului.

Intr'o zi, pe la nămiezi, Gheorghită se întâlnește cu un argat de la conac, unul Ioniță, pe care îl cunoștea de mic.

Cum îl văzu, flăcăul căută să intre în vorbă cu el:

— Incotro, măi Ioniță?

— Mă 'ntorc la conac că am treabă. — Mai las-o'ncoala de treabă că nu s'o prăpădi pământul. Hai să bem câte o țuiculiță.

— Faci cinste?

— Fac!

Intrară în cărciuma lui Iani. Grecul le aduse de băut după ce mai întâi le luă banii.

— Ce mai e, Ioniță, pe la conac? Întrebă Gheorghită cu tălc.

Argatul, care era tăcut din fire, își deslegă, încetul cu încetul limba. De altfel nici n'avea cugetul încărcat că ar face ceva neingădui, pentru că cele ce îi destăinuia tovarășului său de chef erau lucruri cunoscute de toată lumea dela conac. Numai lui Gheorghită, care urmărea firul gândului ascuns ce nu-i da pace, i se păreau destăinuiri de seamă.

— O ducem mai bine, spunea Ioniță, de când se căpătui boerul! Ne-a mârțimbria și ne dă mâncare mai omenească. Dar ceiace ne miră pe toți e că boerul s'a îmbunat de nu-l mai cunoști. De unde mai înainte era urgia lui Dumnezeu, ne bătea și ne schingia ca pe niște hoți de cai, acum se poartă ca un mieluleș... Eu cred că tot femeia i-a venit de hac...

— Ține mult la dânsa?

— Apoi, te cred, fărtațe. Se gudură pe lângă ea ca un câine de pripas. Toată ziua e cu nasu'n poalele muerii. E căzut rău, săracu'. Eu să fiu în locul lui, mai bine să mă trăznescă Dumnezeu!

Gheorghită ascultă cu cinzeaca plină.

— Tu nu bei, frate-meu? îl îndemnă argatul.

— Beau, tresări flăcăul scuturat de un gând, și turnă pe gât băutura. Apoi adăugă, gemut:

— Măi Ioniță, stăpânul-tău e fericit, măi!...

— Dacă are bani cum să nu fie? răspunde argatul.

— Ești prost! îi strigă mârțimbria Gheorghită. E fericit pentru că iubește și e iubit... Aia!... și bătu cu pumnul în masă.

— Focul de-aici, răspunde Gheorghită în șoptă, arătând cu mâna locul inimii, nu se mai stinge...

Tăcură stingheriți, o bucată bună de vreme, apoi se despărțiră, cu răceală, parcă certăți unul cu altul.

Gheorghită apucă în sus, pe uliță, fără țintă. În cap îi sunau mereu, stăruitor, vorbele argatului:

— „Dacă s'ar prăpădi cuconița boerului!”

Un gând ivit fulgerător, îl făcu să se oprească din mers, speriat ca de-o primejdie din afară. Apoi încetul cu încetul se însenină și în locul spaimei de adineauri pe fața flăcăului se strecură un surâs de fericire.

— Pe ea o omor!

Ha-ha! Cât are să-l doară! Să vadă ei cât te doare inima când... Să-și dea seama cât am îndurat eu...

Planul îl învioră ca o băutură tare și-l scotea potrivit să-i domolească setea de răz bunare împotriva moșierului.

Chibzuia așa: are să aștepte până când boerul va pleca singur la oraș și în noaptea aceea se va furișa la conac ca să facă de petrecanie cuconiței.

— Ba că te-ai zice... Asta trebuie să fie! Dacă s'ar prăpădi conața Doamne fereste, de-o moarte năpraznică, apoi socot că totmai bine ar da boerul ortu popii...

— Ba nu, zău? întrebă Gheorghită și se sperie de vocea lui. Ochii îi sclipiră ciudat iar fața i se lumină o clipă ca pârjolită scurt de flacăra unui gând.

Ioniță care habar n'avea de ceiace se petrecuse în sufletul tovarășului de băutură, răsuci o țigară groasă ca pe deget, apoi se lăsă pe spate și începu un cântec de dor.

Gheorghită surâse trist, clătănând capul.

— Bine l'ai nimerit p'asta, spuse argatul, Vorba e: dece nu mai faci cântece?

— Dacă n'are neica chef!... Apoi adăugă înăbușind un oftat:

— Pentru cine aș mai face?

— Tot mai ții la ea? Credeam că ai uitat...

S'a scurs atâta timp de-atunci, încât...

— Ce e dânsa vinovată ca să... îi spuse o voce dinlăuntru.

— Dar eu cu ce-am greșit boerului de pătinesc așa?...

Planul de răz bunare se copleșe în mintea lui Gheorghită și orice s'ar fi întâmplat nu l'ar fi abătut din drum.

Acum așteptă clipa prielnică să-l înfăptuiască și nerăbdarea creștea din ce în ce. Era atât de absorbit de gândul răz bunării încât toate preocupările se învăteau numai în jurul acestui gând. Odată, într'o Duminică la horă, un flăcău ciupit de sân o fată și se pomeni cotoșogit măr de ibovnicul acesteia.

Gheorghită care fusese martor la cele întâmplare, alergă și prinzând în brațe pe bătaș îl sărută focos, pe amândoi obraji, strigând cu însuflețire:

— Bine i-ai făcut, frate-meu!... Să se învețe minte, ticălosul! Trebuia să-l omori!

A doua zi, (abia se crăpase de ziuă) că Gheorghită auzi tropot de cai. Ciuli urechile să deslușească mai bine sgomotul care se apropia. Era trăsura de la conac. Alergă în drum să vadă cine plecă în oras.

— E boerul singur... Cuconița a rămas acasă...

Da, da, a văzut bine... Moșierul l-a zărit, chiar a întors capul spre el, dar Gheorghită nu și-a scos pălăria, deși mâna i-a svâcnit, fără vrere, ca să-l salute. A rămas cu ea spânzurată în aer dar nu i-a făcut cinstea de a-i da „bună dimineața!”

— La noapte! își zise Gheorghită privind trăsura care se ascunsese într'un nor de praf și-și frecă mâinile surâzând sie-și.

— Mai culcă-te, băte, că s'a făcut târziu, îl îmbeie maică-sa grijulie. Că n'o să păzești luna pe cer.

— Iacă, m'oi culca, mormăi Gheorghită încrunțat.

Și așternu velița în tinda casei și se întinse cât era de lung. Acum nu se mai gândea la nimic. Răcoarea serii îi domolea parcă fierbințeala și-i făcea bine. Se simțea unori liniștit, după atâta răscolire, ca o așezare de piatră. Alteori, prindea să tremure ciudat, de parcă-l scuturau frigurile.

Timpul se scurgea greu, anevoios, cu plumb în picioare. Liniștea coborî de sus, pe aripile nopții, și se strecură nevăzută pe ulițe și în case.

Când s'apropie miezul nopții cocoșii țipară din toate părțile cu spaimă, parcă ar fi presimțit că în noaptea aceea avea să se întâmple ceva de poamină și voiau să dea tuturor de știre ca să împiedice fapta.

Gheorghită al Floarei trase velița laoparte și apucă să se îmbrace liniștit parcă pohna la treabă grea, cu noaptea în cap. Agăță de brâu toporul pus la îndemână de cu seară și strecurându-se binisor pe porțița se topi, ca o umbră, în întuneric.

Luna plină-plinută, se cocotase drept în moalele cerului și de-acolo, sus, potopea satul cu argint topit, poleind coperișurile caseilor, pomii, turla bisericii și tot ce se găsea pe pământ, — fără alegere.

Flăcăul, o clipă amețit de vraja ei și

simți inima, în ceșul pieptului, ca mușcată. Il durea dărnicia aceea cerească care acum nu-l mai făcea să se înfiore, ca altă dată, de o bucurie neînțeleasă.

Se opri în loc și privind lung în sus, spre cerul spuzit, murmură spintecat: — Lună, tu... și înăbuși un oftat venit din adâncuri, trântindu-și un pumn zdravăn în piept.

Apoi, înviorat de hotărâre, porni mai departe la drum. Ocoli cărciuma lui Iani-Grecul și apucă la stânga, spre conac.

Casele boercești își arătară de departe coperișurile scânteietoare, cu luna topită în ele.

Încetini mersul și s'apropie tiptil, deși n'avea încă nevoie de asemenea precauțiuni. Când ajunse lângă gardul înalt, care împrejmuisia conacul, doi dulăi mari, ciobănești, îl simțiră și prinseră să latre gros, răgușit. Le aruncă la fiecare câte un ciolan și-i potoli.

Apoi cățărându-se pe uluci, sări sprinten dincolo, în curte. Căinii se făcuseră nevăzuți cu prada lor. Nici o mișcare. Toată lumea dormea dusă. Ajunse lângă zidurile conacului și numără ferestrele dela dreapta la stânga: una, două, trei... La a treia îi spuse Ioniță argatul, e odaia în care dorm boerii. Minune! Fereastra aceea era deschisă...

— E zăduh! Cucoanei îi place, se vede treaba, să doarmă pe răcoare, gândi el, frecându-și mâinile mulțumit.

Pipăi toporul să se încredințeze dacă e bine prins de cingătoare. Apoi agățându-se de pervaz, se nălță cu băgare de seamă în cadrul ferestrei. Trase ușurel într'o parte și alta perdelele și se lăsă ca să alunece jos, în odaia de dormit a boerilor. Din nebagare de seamă împinse cu piciorul un scaun, care era cât păci să se răstoarne dacă nu se proptea surd de perete.

Gheorghită înghetă de spaimă. Așteptă câteva clipe, cu răsuflarea tăiată. Mâna dreaptă se înțepenise, instinctiv, pe toporișcă, în preajma primejdiei. Dar nu se întâmplă nimic. Nici un sgomot.

Venindu-și în fire înaintă încet în vârful picioarelor, cercetând cu ochi lacomi încăperea.

Luna parcă coborâse de pe cer și alergase complice pe urmele lui, să-i arate drumul, stărnind în odaie o lumină albă, ireală, ca de vis.

— A, uite, patul!

Se apropie la un pas de culcușul femeii și în același timp desprinsu toporul dela brâu.

— Că bine mai doarme!...

În fața lui, o femeie cu trăsături de copilă, dormea adânc, un somn tihnit. Pe fața ei, albă ca laptele, răsărise un surâs sfelnic, trimis parcă de un vis frumos. Mâinile ei, desgolite până la umeri atârnav pe marginea patului ca două pete lungi și subțiri de lumină iar pieptul desgolit sălta domol odată cu suflarea.

Oare luna împletise cu firele ei de beteală această vrajă de negrăit sau era adevărat? Cum, adică să fie cuconița boerului așa de frumoasă ca zănele din povești?

Atâta minunăție ului pe Gheorghită cântărețul și-l țintui locului, ca o stâncă. Privirile lui se desțătau de maastra priveliștei cu o plăcere amestecată cu spaimă, ca odinioară când se ducea în luncă să vadă răsăritul lunii.

— Ca Ilinca e de frumoasă, își spuse el cu vocea minții, în împletirea extazului.

(Urmare în pag. 6-a)

Cronica plastică

Salonul oficial

de PAUL MIRACOVICI

Și anul acesta, deși sălile sunt „renovate”, atmosfera Salonului e de un gris desolat. Care să fie pricina acestui cenușiu, al acestei exasperante monotonii? Să le fie oare firească această banalitate expozițiilor oficiale? Salonul de azi ne desminte însă această ipoteză căci expoziția dela Șosea nu are nimic oficial în aspectul ei, din potrivă. Ea seamănă cu o gigantică expoziție a unui diletant care din când în când are „trouvaillle”-uri fericite dar de asemenea, teribile slăbiciuni. Ne întrebăm ce au făcut atâți de mulți dintre expozații tot anul pentru a fi trebuit să se grăbească atât de mult când au pictat tablourile expuse... Trebuie spus același lucru și despre unii artiști care și-au câștigat pe bună dreptate un nume în plastica noastră dar care încep să așteptă într'un somn pe cât de comod, pe atât de primejdios. S'ar putea spune că juriul a fost prea îngăduitor anul acesta, dar de câțiva timp a devenit oarecum conștient că astfel nu sunt incurajate talentele tinere, și nici artiștii ale căror opere merituoase sunt expuse și — mai ales — nici publicul, care presupune că un Salon oficial este o expoziție cât se poate de aleasă, că lucrările sunt cele mai bune, ale celor mai buni artiști. A expune la Salonul oficial, a fi admis, ar trebui să aibe caracterul unui început de consacrare. Pentru public, tinerii ca Vânătoru, Zlotescu, Angheluță, Sorin Ionescu, Boris Caragea, artiști de mari făgăduinți, artiști care trăiesc din acest meșteșug și pentru ei, sunt tot „expozații la Salonul oficial” ca și atâți diletanți, veniți din diverse profesii sau atâtea cocoon și domnișoare care au frecventat o oarecare academie câteva luni. Aceștia, prin numărul lor atât de mare schimbă tot caracterul unei expoziții. Talentați, o bună parte, ei au în mai toate tablourile o predilecție pentru exercițiu, (e și natural!) ceea ce le dă tuturor lucrărilor un aer neisprăvit, nemeditat.

Dar tablourile de prea puțin interes — chiar când nu sunt ale diletanților — prejudiciază în afară de ansamblu chiar lucrările cele mai valoroase ale maeștrilor ca Bunescu, Steriade, Stoenscu, Iser și alții care sunt copleșiți de banalitatea celorlalte, pierdute în aglomerație.

Ultimul an a fost cu deosebire greu pentru pictura românească, căci am pierdut trei dintre cei mai aleși dintre artiștii noștri: Tonitza, Theodorescu Sion și Petre Iorgulescu-Yor. Am revăzut cu emoție lucrările acestor artiști care au constituit cu atâtă fidelitate încă dela înființare expozițiile Salonului oficial. Gândul pios al juriului de a le rezerva un panou a găsit cea mai bună primire din partea artiștilor și a publicului.

Prețuim de asemenea participarea câtorva dintre artiștii noștri cei mai interesați care până acum au stat de parte de Salon. D-mii Ștefan Popescu, Nicolae Dărăscu, Marius Bunescu, O. Han, Iser, Jalea, Corneliu Mihăilescu, Camil Ressu, Steriade au dat strălucire expoziției deși, cum spun mai sus, numărul prea mare de tablouri obligă pe vizitator la un adevărat efort pentru a-i descoperi.

Dintre cei tineri au trimis lucrări excepționale: Vânătoru, Sorin Ionescu, Geo Zlotescu, Ciucurencu, Giossan, Valentin Hoeflich, Năsturel.

Aceștia, afară de faptul că se deose-

besc de ceilalți expozații dovedesc în lucrările lor un vizibil progres și o neostenită voință de a rezolva probleme grele și interesante. Vom cita de asemeni lucrările mai de seamă ale d-lor: Angheluță, Arnold, Băjenaru, N. Bătaș, Lena Constante, Paul Constantinescu, Victoria H. Constantinescu, Marcela și Florica Cordescu, Delavrancea-Dona, Deșliu, Eleutheriade, Ghiță, Grigorescu Lucian, R. Iosif, Egen Ispir, Gheorghe Sabin, Letiția Lucasievi, Rodica Maniu, Mihălea, Mitache, Alex. Moscu, Tatiana Moscu, Adina Moscu-

PETRE IORGULESCU-YOR Autoportret

Melinte, Lili Panu, Alexandru Phoebus, Vasile Popescu, Gh. Stelian Popescu, Mărioara Constantinescu-Romalo, Tică Constantinescu (Ali-Baba), Sârbu, Margareta Sterian, Nisi Torosian-Stătescu, Josephine Tremel, Lita Botez, Țipora, Marisia Ullea, Vavilina, Urdariu-nu Lelia, Velisaratu, Anatol Vupe, Georgeta Vințulescu, Medi Wexler.

Dintre sculptori participă cu lucrări interesante: Borgo Prund, Boris Caragea, Anghel D., Angheluță El, Călinescu Al., Claudia Cobizeva, Celine Emilian, O. Han, Jalea, Irimescu, Medrea, Mihaela Pătrașcu, Mereanu, Popovici, Sevora Medrea, Therneli, Spaethe, Vasiliu Fălti.

Tristețea este o stare morală des încercată de cei vii. Tristețea este o stare obișnuită poezilor, cuprinzând în această categorie pe toți acei ce trăiesc starea poetică, chiar dacă nu fac artă.

Cu toate că tristețea este obișnuită ea nu este totuși o stare banală. Numai când a fost rău înțelesă a putut fi socotită astfel. Semnele ei nu sunt întotdeauna cele mai proprii expresii, cele mai juste înfățișări ale conținutului său de viață.

Dela început trebuie să înălțurăm tendința de a confunda tristețea cu melancolia. Aceste stări nu sunt identice și nici măcar asemănătoare: ele pot fi doar apropiate pentru o definire prin ceea ce se deosebesc.

Melancolia este o stare interioară de apăsare, este o stare în care viața se înfundează; melancolia este starea omului care se așteaptă. Totul coboară pe vadul strâmt al neînțelegerii; aripa morții flutură în văzduhul melancoliei.

Spre deosebire de melancolie, atât prin natura sa cât și prin semnificația ei morală, tristețea este o alcătuire colorată și rodnică. Tristețea nu geme de durere și nici de întunecare ca melancolia; ea este purtătoare unei dureri luminate. Tristețea nu este o sare de sărătură interioară ci una de adevărată creație.

Ce este tristețea? În ce fel apare ea și ce sens are? Greutatea unei definiții precise vine din faptul adâncimii, al fluidității și amplitudinii interioare ci una de adevărată creație.

Tristețea este o stare interioară muzicală. Ea se înfățișează la început ca o cântare străină și o apăsare spre adâncimi. Omul trist e asemănător unei corăbii ce suferă o înclinare în plutirea sa; este ceva, o lipsă și o suferință care îi dă această înclinare. Îl topește sufletul și îl poartă către limanuri necunoscute. Tristețea, ca și dorul, este strâns legată de suferință. De aci se desprinde partea ei de adâncime și omnesec.

În tristețea pare că umbli un cântec vrăjtit, sare ne îndurerează dar căre nu ne năruie; acest cântec ne purifică ființa de tot ceea ce ar putea să ne poarte către o viață sufletească inferioară; fluidul neînțelegerii înlătură impuritățile interioare ale omului. Tristețea este o stare a trecerii noastre către lumea celor nevăzute, este o stare de adâncă și aleasă sensibilitate prin care ființa noastră morală întinde brațe insetate până în cele mai îndepărtate și tainice fântâni ale lumii.

Aparențele înșelătoare ne fac să credem că tristețea este starea de încetinire a ritmului nostru vital; observația poate fi îndreptată dacă o raportăm la ființa noastră organică. Interior judecat, tristețea este o stare de mare intensitate; ea ne poartă către locuri ascunse, greu de pătruns. Tristețea ne înseamnă nici deprimare, nici năruire, pentru că pe calea ei omul vede și nădăjduiește.

Tristețea este o stare de frumusețe îndurerată; de aceea ea aduce o notă de distincție. Tristețea este o stare de încântare și

viață înnoită; de aceea ea păstrează o pronunțată notă de frăgezime.

Toate aceste aspecte ale tristeții, natura și sensul ei, își au origina în irațional: omul este trist în fața tainelor care îl înconjoară și îl trag spre adâncimile lor. De aci se desprinde experiența interioară, unitatea ei de expresie și caracterul muzical al tristeții, atât de greu de prins în cuvinte.

Sensul metafizic al tristeții este de o mare adâncime; acest sens lămurăse necesitatea și felul ei de a se manifesta.

Cuprinsul lumii cu acela al inteligenței noastre nu coincid. Tristețea ia naștere din prezența necunoscutului în viața omului. Este vorba aci de o stare interioară muzicală, născută din povara de înțeleși și frumusețe a lumii care nu poate fi culeasă în întregime și definitiv. Ne rămâne întotdeauna ceva ascuns: e tocmai ceea ce atrage mai mult și ne hrănește mai bine. Sufărința legată de tristețe vine din izolarea aceasta la frumusețe ei vine din conștiința izolării și a setei pentru datele ultime, doar bătute.

Tristețea este o stare morală pozitivă și creatoare. Prin ea stăm în porțile tainelor. Ea ne apropie de adâncimi și de orizonturi noi, ne deschide largă posibilități de depășire și trăire în realitatea schimbătoare; ea ne poartă către o lume a esențelor, către pașiștele înflorite ale lui Dumnezeu. Adevărata

tristețe, adică tristețea legată de natura și destinul nostru ca ființe spirituale, este un semn al superiorității omului.

Cu toate că apare ca o neliniște, tristețea nu înseamnă deprimare și nici urit; ea este mai mult o încercare către limanuri noi. În tristețe, omul, cu toate că nu a cunoscut desăvârșit lumina vieții, simte această lumină. Spre deosebire de dor, tristețea nu a cunoscut o realitate care i-a aparținut și din care s'a rupt astăzi, ci pur și simplu îi lipsește această realitate; omul trist o simte, o știe că se află undeva, dar nu o cuprinde.

Tristețea stăruie în limita dintre durere și frumusețe.

Un om trist ca Michel Angelo s'a luptat cu tainele și a încercat să le exprime. Povara lumii acestuia l-a făcut trist, l-a îndurerat dar l-a și fecundat. Artă sa este străbătută de sensul trist al existenței noastre, de căntecul străin al lumilor atât de măiestru și tainic alcătuite. Opera lui Michel Angelo exprimă o tristețe grandioasă, metafizică, tristețea lumii întregi. A fost aci o așezare în miezul ființei însăși, o întruchipare a marilor întrebări și o modelare a marilor tristeți ivite din cele dintâi.

Eminescu nu a însemnat altceva.

Tristețea în acest înțeles bogat și cuprinzător, tristețea metafizică, face să înflorească în noi daruri nobănuite și să ne poarte pe căile setei de desăvârșire.

Simple note

Tineret păgân

de COSTIN I. MURGESCU

Cred că Germania este țara care ne-a dat cele mai semnificative opere privind subiectul convulsiv al tineretului de după războiul mondial. Și explicația nu este greu de dat, dacă ne gândim la aspectele vieții publice și sociale germane din ultimele două decenii; tineretul german a experimentat în această perioadă cele mai variate atitudini, străbătând toată gama concepțiilor ideologice — sufletești dela elanurile necontrolate, anarhice, până disciplina rigidă pe care o implică imperialismul mesianic.

Afirmația de mai sus trebuie imediat alăturată modului de a privi viața al tineretului german, mai puțin înclinat să folosească speculațiile filozofice pentru cristalizarea unei atitudini personale, individuale în fața problemelor capitale ale vieții și morții, cum obișnuiesc bunăoară să procedeze spiritele tinere, franceze. Angajați într'un ritm colectiv, tinerii scriitori germani au coborât la problemele sociale legate de comunitatea germană, pentru a găsi aici rezolvarea crizei lor sufletești. Fenomen din nou explicat prin așezarea față în față a conștiinței apartenenței lor la un popor cu destin imperial și a situației de învins a acestui popor. Cred că nu s'ar greși, în orice caz nu prea mult, atribuind însăși priza găsită în mijlocul acestui tineret de doctrina comunistă în primii ani de după război, prăbușirii sufletești ca efect imediat al acestei confruntări. Dar, în fine, nu explicarea acestei aderențe la comunism, este obiectul „notei” noastre.

Dimpotrivă, revenim la atitudinea — căreia i-am atribuit esențe strict germane — de lămurire a crizei sufletești a tineretului pe plan politico-social; ne-am depărta din nou de țintă, dacă am căuta — întreprindere deosebit de interesantă și concludentă — să lămurim măsura în care această atitudine a avut repercursiuni asupra întregului tineret european, determinându-i și acestuia (dacă și în ce măsură) acea dezbătută criză sufletească.

Până atunci — și tot incidental — vom aminti faptul că majoritatea scriitorilor au căutat să lămurască problema acestei „crize”, pe plan dialectic sau doctrinar, și mai puțin pe cel literar strict; iată și motivele pentru care „romanele” acestei vâltoare tinerțești se pot număra pe degete. Și cum orice document în plus, este prețios, indiferent de poziția celui care ni-l oferă, indiferent adică de faptul că privește unilateral problema, nu ne putem opri a semnala romanul tânărului scriitor german Odon de Horvath, mort la Paris unde se expatriase.

Cartea poartă un titlu care denunță dela început atât preocupările cât și atitudinea autorului: Jeunesse sans Dieu¹). Ea ne-a amintit de o altă carte (aparută în versiune franceză, tot în anul trecut), a unui scriitor situat pe aceleași poziții ideologice cu Odon de Horvath; este vorba de Erich Maria Remarque și de ei săi „Camarazi!”, — carte pe cât de „mare” pe atât de puțin cunoscută la noi (și chiar atunci, prost cunoscută, la a cărei desfigurare un film american „tras” după această carte și jucat în aceeași epocă în care editura Gallimard lansă romanul lui Remarque, a avut o hotărâtoare contribuție...).

Spre deosebire de sufletul puternic uman, de atmosfera oarecum senină sufletește care animă romanul lui Remarque, Jeunesse sans Dieu pare scrisă sub un cer vesnic înnoirat, care exclude orice zămbet și orice floare. Tineretul lui Odon de Horvath care privește lumea cu ochi sticloși, imobili, „de pește”, derutant prin inflexibilitatea și atitudinea lui steampă, nu simte nicăeri prezența celui Dumnezeu — ceva „cumplit” și „grozav” — pe care Horvath are impresia a-l fi descoperit. „Ocazia” acestei descoperiri, care vine să ofere o lumină completă asupra distanței ce separă pe omul „care iubește pe negrii”, de tineretul păgân, este desigur punctul nevralgic al romanului; pentru că oricât bunele intenții l-ar fi animat pe profesorul-erou, el n'avea „pregătirea” necesară unei revelații care să-i transforme lașitatea în curajul unui cavalier „sans peur et sans reproche”. Dar această critică teologică nu ne interesează decât în măsura în care experiența profesorului e dovedită imposibilă, iar personajul ratat și deci exclus comentariilor.

Rămâne însă celălalt tineret: R. N. și alții elevi, cu alte litere, alte inițiale, alt chip, dar cu același gol sufletesc pe care l'au presupune autorul.

În privința lor, paginile cărții sunt interesante și oricât le-a refuza înțelegerea și le-a pune la îndoială posibilitatea de existență, nu rămân totuși mai puțin tipuri captivante, care te urmăresc cu ciudata lor concepție, oferind un document din cele mai interesante pentru studiul tineretului pe de o parte și al autorului (ca atitudine personală, deci mai puțin semnificativă) pe de altă parte. Pentru reconstituirea acestor crize și ani, astfel de documente sunt oricând și oricum bine venite. Mai ales când atitudinea lor este souzată și acoperită, de meritul de a fi excelent scrise.

1) Odon de Horvath: Jeunesse sans Dieu. Librairie Plon. Paris, 1939.

Plânsul pentru moarte

Măiestrului Nichifor Crainic

Imi bate 'n coastă un toiag de jar.
Apropie-te, soră din dogoare!
Ce mână mică necurmat mă doare
Când roade gândul negru ca un car?

S'au vestejit icoanele din graiu,
Degeaba prin biserici ne-am rugat.
O să cădem cu 'ntâiul stol plecat
In cerul cu făclii de putregaiu.

Și pentru nu știm care cneaz nebun,
Pleca-vom dârji pe cai de nestemat,
Spre țara care'n vis ne-a fluturat
Batista mâinii mici cât un lăstun.

Se cască o fereastră pentru noi —
Și primăvara moartă după gam.
Prietenă, te-am strâns în orice ram,
Ca plânsul însângerat în foi.

Și m'am jucat cu mâna ta de jar:
Am prins-o 'n haina brunei năluciri,
Ca vara 'ntemnițată 'n trandafiri
Și moartea 'n mângâiatul frunții var.

În tâmplă-mi bate-un faur nevăzută.
Nu-s eu copilul arămiu din brazi?
Lăstunul aurit cu munții, azi
S'a sfărâmat în soare și-a căzută.

LUCIAN DUMITRESCU

Cronica ideilor

OMUL TOTAL

de MIRCEA MATEESCU

H. Lefebvre discută într'o lucrare recentă poziția omului prin raport la existența lui în societate. Autorul francez rejudecă teza marxistă, analizând scopurile nemărturisite ale materialismului dialectic insistând, tot în chip dialectic, asupra acelor concluziuni ale materialismului pe care Marx s'a ferit să le exprime. În mod cu totul general s'ar putea spune că soarta oricărei dialectice, intrucât repauează pe logica formală, este legată de dificultățile necesare ale acesteia. Ca atare, orice dialectică tinde să satisfacă o cerință de universalitate și de aceia sacrifică realitatea în folosul rezultatelor formale. Lefebvre observă că logica formală caută să determine operațiuni intelectuale independent de conținutul experimental, deci independent de realitatea concretă. Faptul trebuie explicat astfel: întotdeauna premisele oricărui

raționament, intrucât instrumentează asupra realității și intrucât pretind a degaja o concluzie despre realitate — sunt inspirate din cea mai frapantă și imediată exterioritate. Acest lucru nu îl tăgăduim: că premisele sunt afirmații imediate despre conținuturi concrete. Nu este mai puțin adevărat însă că, în formularea raționamentului, spiritul nostru selectează anume acele premise — deci se îndreaptă anume către acele aspecte ale realității — în stare să asigure o concluzie cât mai cuprinzătoare, de un caracter cât mai general. Spiritul dialectic lucrează deci sub semnul unei certe exigențe universale și ca atare, printr'un sofism observabil ori uzând de un sofism ocult — întrebuintează astfel realitatea și se întrebuintează astfel pe sine sub raport analitic — încât să ajungă la enunțări necontradictorii și valabile aparent,

pentru toate cazurile și în toate locurile. Iată, în cazul marxismului: constatările inițiale (premisele) cu privire la evoluția politică a omenirii, făcute de Marx, sunt juste, în măsura în care le considerăm izolat, însă își pierd realitatea din momentul în care le judecăm din punctul de vedere al concluziunilor. Simți imediat că aceste concluziuni nu mai exprimă realitatea, cu toate că premisele au putut conferi grade de realitate.

Când Marx, impresionat de o anumită evoluție a mașinismului, constată, în premise dramatice, situația inacceptabilă care se crează pentru muncitor din pricina înconcordierii dintre muncă și capital — are dreptate să critice injusta repartitie a bunurilor — în numele realității; teoria lui devine însă în totul ireală, în ceiace privește concluziunile pe care le proclamă, uzând de logică formală și de spiritul dialectic al unui Hegel și Feuerbach. Astfel, afirmațiunea că omenirea se îndreaptă către o singură dominațiune a clasei proletare, se întemeiază pe credința prealabilă că există realmente clasele sociale, așa, distincte și în vecinică antagonice. Or, existența acestei realități,

nu se dovedește. Marx — ca dealtfel și Aug. Comte, în altă ordine de idei — presupune o diferențiere specifică și marcată între epoci, civilizații, națiuni, clase sociale. În cursul istoriei, nici epocile, nici civilizațiile, nici națiunile nu au existat ca realități autonome, separate în sine. Marx însuși a trebuit să observe undeva că această închipuire a frontierelor absolute dintre epoci, națiuni și civilizații se datorește unei exigențe politice deși nu răspunde realității. El a criticat chiar vehement alcătuirea politică a societății, care ignoră și asuprește realitatea, invocând pentru realitate semnul economic. Să judecăm puțin. Prin urmare, demarcațiunile și diferențierile trecute, sunt de ordin politic, — și nu exprimă realitatea. Marx recunoaște totuși, deși indirect, că legea profundă a realității este perturbabilitatea necesară a elementelor, deci că realitatea este complexă, intrucât este vie, și ca atare numai în mod factice, și datorită unor alcătuirii politice, societatea a putut apare, în cursul istoriei, divizată pe epoci, națiuni, civilizații, etc.

Dacă alcătuirea politică a societății nu este reală, intrucât este reală însă

alcătuirea pe clase, care, înlăturând diferențieri, intervine cu altele? Epocile, civilizațiile, națiunile, sunt de ordin politic, pentru că divizează factice realitatea.

Dar clasele sociale, nu exprimă deosemena o divizare a realității, deci o ignorare a ei? Nu cumva împărțirea realității pe clase, este tot de ordin politic? La ce ar folosi o întregă doctrină, cu premise economice, dar cu concluziuni politice? Suntem de acord că oricare divizare a realității, pentru că ignoră legea fundamentală a realului: complexitatea și perturbabilitatea necesară — nu este reală. Introducerea unei alte „realități” politice, în locul acelor întemeiate istoricește pe selecția valorilor — ni se pare însă nereală și deci inadmisibilă sub semnul elaborării ei teoretice.

Lefebvre preconizează un „om total” — capabil să depășească opoziția dintre eu și lume — însușindu-și, activ, întregul „conținut al realului”. Materialismul dialectic, întemeiat pe logica formală nesocotește însă tocmai această exigență a conținutului, și ca atare, deși se inspiră din „realitățile mizere” — tocmai realist nu este.

Vicleniile lui Cireș

— Schiță — de LADMISS ANDREESCU

„In ostire bătaia este cu desăvârșire oprită, sub aspre sancțiuni... Se pedepsește cu închisoare dela... până la... cel ce lovește un inferior... Injuriile sunt pedepsite disciplinar fie în corp, fie...“

— Mhi... se dumeri soldatul Cireș Gheorghe, planton la „don“ locotinent doitor“ Negru Nicolae și țigan de cea mai autentică spiță, după ce scâpă de ora „de tiorie“. — Mhi... Și se chiamă că eu is „infirior“... Dacă-i vorba de așa, atunci stai!... se hotără el să se lase mai greu la executarea ordinelor... Să poftască „don“ locotinent să mă bată, sau să mă sudue...
— Gheorghe!...

Tiiii... Ce potriveală!... se bucură plantonul, la să-l las mai ușurel...
— Gheorghe!...

Locotenentul medic Negru Nicolae se ncruntă către ușa care se ndârjea să rămână închisă, scâpă o njurătură cazonă și vru să se urnească de pe scaun, spre tinda plantonului. Ii fu însă lene și se hotără să mai strige odată pe țigan.

— Gheorghe!... N'auzi, baragladina dracului!?

Un căscat, prelungit cu dichis de „baragladină“, îl făcu să ofteze a ușurare. Mai așteptă câteva lungi clipe până ce clanta ușii scârțâi și chipul cu pigmenți, buzat și plin de coșuri al țiganului se arătă în rama noii vopșită în roș, cu capela pe-o parte, deschiat la guler și cu nodul prost legat al cravatei cam prin dreptul umărului...

— Parcă m'ați chemat don' lo'ent...

— Parcă... Mărăi șeful. Era cât p'aci să se infurie, dar se gândi că nu trebuie să se potrivească unui tâmpit de țigan.

— Du-te și adu-mi un pahar cu apă... îl fulgeră totuși.

Cireș Gheorghe nu se mișcă.

Locotenentul crezu că nu a fost auzit bine. De aceea repetă ordinul, cu glas tare și rărit. Răspunsul veni leneș:

— Nuuuă mă duc...

Medicul nu-și crezu urechilor

— Ce-ai zis mă?

— Nu-mă-duc.

— Ia ascultă țigane... Să nu o faci pe nebunul cu mine c'apoi...

— Nu. O fac singur...

— Soar... Dar se opri. De ce să amestece soarele în conflictul dintre el și soldat?

Intr'o clipă s'a răsvrătit în el tot sângele și toată scara grațelor care-l despărțea de țigan, că-i venea să calce „balaurul“ în picioare. Dar tot în clipa aceea s'a potolit.

— Dece nu te duci soldat?

— Fin'că nu vreau...

Auzi dom'le... Nu vrea... O fi înebunit țiganul. Il luă domol.

— Va să zică nu execuți ordinele Gheorghii... O să te bag în pușcărie...

Cireș, negru la trup și alb la ochi și dinți, trase cu coada ochiului înveselit, spre superior... Știa el că pușcăria ta se face pentru un pahar cu apă...

Când îl văzu rânjind atât de obrănc, locotenentului îi pieri orice bună judecată. Sări să-l lovească pe acest nemernic de răcan.

— Să nu dați, că nu-i voe don' lo'ent... Intrați la răcoare... Eu vă spui! Regulamentul... Parcă nu știți mnea-voastră... Bătaia nu-i pahar cu apă... Ehe... Se pedepsește cu închisoare... filozofă el, apărându-se cu cotul făcut pavăză și cu capul dat mai într'o parte, ca să nu-l ajungă cumva vreo lovitură...

— Așaaa?...
O idee năstrușnică l-a fulgerat pe șef.

— Tu ești ostaș, ori nu ești?

— Sânt... Cum să nu fiu?

— Biiine...

— !!!

— Soldat, drepti!

La comanda aspră a superiorului, ostașul din țigan s'a trezit într'o poziție de impecabil militar. Așa cum scrie la carte: cu pieptul bombat, cu burta supțată, cu genunchii întinși, cu palmele la vîpșcă...

— Culcat, drepti... culcat, drepti... culcat, drepti...

Cireș Gheorghe nu se așteptase la o asemenea întorsătură. Dar dela „tiorie“ știa că asta e o comandă care trebuie executată imediat. De aceea execută fără cârtie, ca să nu-i afle pricină superiorul. Executa ca'n carte...

— ...culcat, drepti!

Locotenentul înăsprea comanda tot mai satisfăcut, iar Cireș țiganul se prăbușea și se ridica tot mai obosit, mai înmuat.

— ...drepti!

Soldatul a rămas nemișcat, asudat, gâfâind, cu genunchii tremurați, plin de praf...

— Soldat Cireș, adu-mi un pahar cu apă...

În două minute Cireș aducea, pe o farfurioară, argintul aburit al unui pahar cu apă care avea să potolească setea locotenentului.

Dar în sine, a prins să rumege gânduri de răsunare.

Generalul a picat pe negândite.

După ce a cercetat cantonamentele, la întoarcere, drumul l-a purtat printre cele câteva bordeie roase de vreme

și sărăcie, locuite de țiganii satului. Pe general l-a nemulțumit mizeria acestor oameni și — milos — a dat ordin ca o echipă de deparazitare să lumineze sălașele faraonilor.

— Locotenente, se adresă el doctorului Negru, te rog să faci ordine'n țigănie și să-mi raportezi...

— Gheorghe!

De când cu... culcările, plantonul Cireș se purta foarte atent cu șeful lui, deși îl rodea amar gândul unei răsunări pe măsura pedepsei primite.

— Ord'nați!

— Măi Gheorghe, tu cunoști pe cineva prin țigănie?

— Cunosc don' locotinent, cum să nu... Cunosc o pirandă care are țiganu' conțentat și — ca muiera, de! — în lipsa lui, și ncurcă și ea nopțile cu mine, se făli plantonul.

— Bravo măi Gheorghe! îl admiră doctorul. Și te duci des pe-acolo?

— Da!... Cam de fro' trei nopți nu mai dorm în cantonament. E mai bine la ea... Zău! don' locotinent...

— Uite ce-i măi Cireș... Și locotenentul îi înșiră inspecția generalului și ordinul primit dela el. Eu ași vrea să-mi înlesnești treaba... Sunt de-ai tăi... Te nțelegi mai bine cu ei... să scoatem lucrurile ca lumea...

— Lăsați pă mine... V'o nlesnesc eu de o să ziceți halall!

Echipa de deparazitare proceda sumar. Desinfecția cocioabele, băga boarfele la etuvă, vâruia pereții, spăla toată liota unui bordeiu și trecea mai departe. A ajuns la Piranda cu bărbat a lui Gheorghe Cireș. Femeia aștepta încruntată, în prag. Locotenentul doctor păși înainte, cu un infirmier și cu plantonul după el. Piranda lui Cireș sta n'țepenită în ușa gata de pricină.

— Dă-te laoparte femeie, se feri medicul să n'o atingă.

— Din ușa mea? se sumeți ea.

— Fuși, fa, d'acolo... o îndemnă și Cireș așa, degeaba.

— Nu vreau, mă...

Dar îmbrăncită de infirmier, țiganca urni.

Soldatii au prins să-și facă datoria. Au pătruns în casă, au golit-o de „mobiliă“ — pe care Piranda susținea că i-au stricat-o bașbuzicii — și au tăbărit cu bidinelele pe pereții afumați.

— Desbracă-te, hotărăi locotenentul către femeie, când îi veni rândul la bae. Asta a pus vârf la toate. La un semn al lui Cireș, țiganca „n'a mai putut să mai rabde“...

— Ce mă? Să mă dăsbzac? Fire-ai fi fost al dracului de cotoșman... Cum să mă desbrac mă?... Nu ț'i-e rușine?

— Să te desbraci, să faci bae, se ținu calm Nicolae Negru, doctorul, pus în mare încurcătură. Că, socoti el, cum să-și pună mîntea cu o... cioară?

— Eu, mă? Să mă dăsbzac înaintea ta? Da' ce? Tu ești pașe, ești bulibașe, ești... Ce drac' ești tu mă?

— Desbracă-te, că de nu, te desbrac eu...

Sub semnele furie și încurajatoare ale lui Cireș, țiganca a făcut explozie și mai aprigă...

— Auzi lume... auziți oameni bunii... mă dăsbzacă el... Păi, mă prăpăditule, pă mine nu mă dăsbzacă nici omu' meu... când nu vreau eu... D'apăi tu?

Pe doctorul Nicolae Negru începu să-l supere această treabă, care la început îi păruse numai hazoasă, mai ales că, în jur, se strănese toată țigănimă și făcea haz de isprăvile țigăncii. Se roși la chip și vru să dea un ordin aspru. Ochii îi lunecară spre plantonul Cireș. Deoparte, țiganul zâmbea fericit, cu cât pătăria doctorului se întindea. Se răzbanuse, balaurul...

Doctorul luă o hotărîre eroică

— Șiii... zici că nu te desbraci oacheșeo?...
— Nici moartă!

Se apropie de ea și, cu toată fereala cuvenită, îi șopti ceva la ureche.

Peste trei minute, Piranda cu bărbat, era în baie, în ochii holbați alb ai lui Cireș. Se desbrăcase mai cuminte ca o oaie în țarc.

— Ce-i făcurăți don' lo'ent, voi să știți plantonul.

— Ce să-i fac balaure? Am speriat-o c'o să-i scriu băbatului cum stă treaba cu nopțile astea de când tu nu mai dormi în cantonament...

— Tiiii!... Al dracu' mai ești don... scâpă țiganul admirația, uitând și de ierarhie, și de militarie, și de culcări și de tot...

— Cireș Gheorghe... se răsti superiorul abia ținându-și răsul.

Plantonul, negru în gulerul caki al vestonului, a înșepnit înghetăt, așteptând fulgerele și trăsnetele cerului „...injuriile sunt pedepsite cu...“

Vreme de șase luni și mai bine, Piranda cu bărbat a lui Cireș a făcut foc în mijlocul bordeiului, până s'au ınegrit la loc pereții. Și n'ast timp, ea se culca afară, sub un șopron dărpănat, cu Cireș al ei, cu tot...

Ferice de uica Bucă!...

El nu trecu decât odată hotarul satului, când se încuibară prin părțile noastre niște părdalnice de boleșniți, de mureau vitele și oamenii pe capete.

— La spital, moșule, că de nu, dai birul popii până n'zori, — îi zise doctorul.

— Măcar de l-oi da, logofete, da' să știu că-l dau ici pe căpătăiul meu;... bată-l crucea de spital, că pe mulți i-a mîncat!...

— Apoi de nu vrei de voie, te-ai mișca de nevoie...

— Cum o vrea Dumnezeu, tată...

Pela cina bună veniră oamenii stăpânirii și-l porniră nevăzând pe drumul Turnului, într'un car hodorigit, tras de doi „gonitori“ năvăși, care-l purtau când dintr'un șanț într'alt șanț.

Blesteme și vorbe tari ce ieșiră din gura rumănului în noaptea cea cruntă, ureche de creștin să nu mai audă.

Bag-seama înmărmuriră și fapțurile văzduhului, căci la răul ce udă de ani putrezi vales Malovățului plină de verdeață, unchiașul, tîmăduit ca prin minune, se ridică în car ca un stălp, așteptând până ce juncanii își traseră boturile din plumbul apei, apoi răcni către muiere:

— Frusină, secește boii îndărăt că te cântă răii!...

A doua zi pela amiaz, — mare minune — starostele copilăriei ne adăsta la colțul curții boierești cu turma adunată bulug și cu un dovleac turcesc la spinare, cât banița. Cum îl ochi Dumitru, scoase un chiot de bucurie și cât ai clipi încălecă pe berbecu; eu, Gheorghii, Melu, Ionel, făcurăm la fel. Într'un minut ne învălmășirăm cu turma lui și pornirăm spre poiana lui Matei, pe Drumul Similenii drept ca lumânarea și împopstrat cu cremene albă.

— Aveți să scoateți sufețele areților și ne-or rămâne oile stărpe, nemiștoșilor, ne muștră bătrânul când suirăm la culme.

— Ne-or crește noatenii ca mâne, mai pântecoși și năsdărăvani, — îi întorsărm vorba și ne infundărm în pădure după vreascuri.

Indată isbucni un foc în chinga de salcâmi din inima poenii, ale cărui fuioare groase de fum întunecară cerul. Uica Bucă sparse dovleacul pe ndouă, adună seminte în pumn și ni-le asvârli dinainte pe iarbă, apoi îl vâri a-nevoie în mormanul jarului, ferindu-se de dogoare.

— Nah... răcni el, să pomenească și sufețul lui Matei de ce se petrece pe curătura lui.

— Care Matei, uică, sărirăm într'un glas.

— Matei Mițariu, al de s'a săvârșit în crângul Făgetului, de pedeapsă dela Dumnezeu. A lui a fost poiana asta.

— Cum s'a petrecut, spune-ne.

— Apoi de-atunci e un car de vreme; nu vă polimiseți voi. Valea Războinicului, Făgetul, Ișteagul, erea tot-o-pădure, de nu răsbai cu sufețul.

— ?!...

— Matei?

S'a fost numărat și el printre slugile lui Popa Bărneș, moșu logofătului astuia de lungi gātu la mine.

(M'arătă cu degetul dar nu crăcni u-nul).

Vrednic popa și bărbat nevoie mare. Cumpărase un colț de munte, — stană de piatră și gârniță cât vedeai cu ochii, taman sus la Godeanu, și n'ncepu negot cu var.

Douăsprezece vărniți ardeau zi și noapte în munte, douăsprezece cară băteau drumul Turnului și al Strehăii în jos, încărcate țepăn. Și omul popii de încredere, al cu socotilele muncii n' seamă, ghiciri voi cine era?

— ?!...

— Popa plecase la Turn de două zile, să facă incasări. Ne critici la plecare: voi

în curând se petrecu pocinogul.

— ?!...

— Matei!...

— Ară drace, ară... că grăp eu, ne zicea și se uita cănește.

Vedeu popa și n'țelegea, înțelegea și maica preoteasa și noi toți vedeam cum se încuibă răutățile în inima omului și fierb; dar nu căteam; îi răbdam.

Odată, când scoase stăpânul ciorapul cu galbeni din chimir de ne plăti sâmbria, Matei proțăpi capu n'piept și stătu mult așa, cu ochii n'pământ. De-i întinse și lui gologanii, odată trăcni ca ars de cărbune.

— Banu-i ochiu deavolului, taică părinte, nu știu care trase pont dintre noi...

— Eiii... mă temui eu... Matei n'are cuget curat. Și parcă grăii într'un ceas rău.

— ?!...

— Matei!

S'a fost numărat și el printre slugile lui Popa Bărneș, moșu logofătului astuia de lungi gātu la mine.

(M'arătă cu degetul dar nu crăcni u-nul).

Vrednic popa și bărbat nevoie mare. Cumpărase un colț de munte, — stană de piatră și gârniță cât vedeai cu ochii, taman sus la Godeanu, și n'ncepu negot cu var.

Douăsprezece vărniți ardeau zi și noapte în munte, douăsprezece cară băteau drumul Turnului și al Strehăii în jos, încărcate țepăn. Și omul popii de încredere, al cu socotilele muncii n' seamă, ghiciri voi cine era?

— ?!...

— Matei!

S'a fost numărat și el printre slugile lui Popa Bărneș, moșu logofătului astuia de lungi gātu la mine.

(M'arătă cu degetul dar nu crăcni u-nul).

Vrednic popa și bărbat nevoie mare. Cumpărase un colț de munte, — stană de piatră și gârniță cât vedeai cu ochii, taman sus la Godeanu, și n'ncepu negot cu var.

Douăsprezece vărniți ardeau zi și noapte în munte, douăsprezece cară băteau drumul Turnului și al Strehăii în jos, încărcate țepăn. Și omul popii de încredere, al cu socotilele muncii n' seamă, ghiciri voi cine era?

— ?!...

— Matei!

S'a fost numărat și el printre slugile lui Popa Bărneș, moșu logofătului astuia de lungi gātu la mine.

(M'arătă cu degetul dar nu crăcni u-nul).

— Matei!...

De cinstit... cinstit... nu-i bag vină, dar își lua des-des nasul la purtare; ciocănea pe copii, de nu se mai sfârșiau plânsetele în bătătură, se lua la colț cu vecinii, asvârlea cu reteveiul numai mic în biet-de cocoș când cânta în prag, se certa furcă până și cu maica preoteasa, blagă de muiere, când nu sosesa prânzul ori amiazul la vreme; îi toca gura n'zece și până nu se suceă popa la el și-l fulgera cu ochii, nu tăcea, nevoiașul...

Intr'o sară, pela cină... mîncărm noi, beurărm, ne dederăm la sfat, unu-una, altu-alta, (că dor nu eram mai pușini: cincisprezece); numai Matei tăcea ca pământul și parcă frământa nu știu ce în cugetul și n'inima lui. Numai ce-l auzim:

— Părinte, de-acuma încolo, Matei e al Sfinții-tale, cu avere, cu suflet, cu haina de pe el, cu totulul tot.

— Bine Matei, Domnul să-ți răsplătească gândurile.

Și iată, măree... că își ținu vorba și făcu formă pe avere, Popii... trei pogoaie și jumătate, mult-puțin, cât ave-a; tot era ceva.

Dar inima omului e păcătoasă rău, fir-ar-a focului, că de-ai vrea s'o ții sus ori s'o strunești, ea se tot îndoie ca trestia în bătaia vântului și rupe într'o parte când nici nu gîndești!...

Matei își pierdu capul chiar de a doua zi. Se inveninase și năucise de-a binelea. De-l mîna preoteasa cu vasele la apă, uita să mai vină. De-i cricea popa să priponească boii, înțepenea mototol cu mâinile pe țăruse; de sbierau vitele de sete, el le lovea în pânțele să tacă; pe noi ne blestema cum îi venea la socoteală și, mai mare rușinea, ne striga n' nas, față cu stăpânii, că mîncăm mămăliga de surda.

— Matei, ț'i-ai sărit din socoteli, Matei!...

— Ară drace, ară... că grăp eu, ne zicea și se uita cănește.

Vedeu popa și n'țelegea, înțelegea și maica preoteasa și noi toți vedeam cum se încuibă răutățile în inima omului și fierb; dar nu căteam; îi răbdam.

Odată, când scoase stăpânul ciorapul cu galbeni din chimir de ne plăti sâmbria, Matei proțăpi capu n'piept și stătu mult așa, cu ochii n'pământ. De-i întinse și lui gologanii, odată trăcni ca ars de cărbune.

— Banu-i ochiu deavolului, taică părinte, nu știu care trase pont dintre noi...

— Eiii... mă temui eu... Matei n'are cuget curat. Și parcă grăii într'un ceas rău.

— ?!...

— Matei!

S'a fost numărat și el printre slugile lui Popa Bărneș, moșu logofătului astuia de lungi gātu la mine.

(M'arătă cu degetul dar nu crăcni u-nul).

Vrednic popa și bărbat nevoie mare. Cumpărase un colț de munte, — stană de piatră și gârniță cât vedeai cu ochii, taman sus la Godeanu, și n'ncepu negot cu var.

Douăsprezece vărniți ardeau zi și noapte în munte, douăsprezece cară băteau drumul Turnului și al Strehăii în jos, încărcate țepăn. Și omul popii de încredere, al cu socotilele muncii n' seamă, ghiciri voi cine era?

— ?!...

— Matei!

S'a fost numărat și el printre slugile lui Popa Bărneș, moșu logofătului astuia de lungi gātu la mine.

(M'arătă cu degetul dar nu crăcni u-nul).

Vrednic popa și bărbat nevoie mare. Cumpărase un colț de munte, — stană de piatră și gârniță cât vedeai cu ochii, taman sus la Godeanu, și n'ncepu negot cu var.

Douăsprezece vărniți ardeau zi și noapte în munte, douăsprezece cară băteau drumul Turnului și al Strehăii în jos, încărcate țepăn. Și omul popii de încredere, al cu socotilele muncii n' seamă, ghiciri voi cine era?

— ?!...

— Matei!

S'a fost numărat și el printre slugile lui Popa Bărneș, moșu logofătului astuia de lungi gātu la mine.

(M'arătă cu degetul dar nu crăcni u-nul).

Vrednic popa și bărbat nevoie mare. Cumpărase un colț de munte, — stană de piatră și gârniță cât vedeai cu ochii, taman sus la Godeanu, și n'ncepu negot cu var.

Douăsprezece vărniți ardeau zi și noapte în munte, douăsprezece cară băteau drumul Turnului și al Strehăii în jos, încărcate țepăn. Și omul popii de încredere, al cu socotilele muncii n' seamă, ghiciri voi cine era?

— ?!...

— Matei!

S'a fost numărat și el printre slugile lui Popa Bărneș, moșu logofătului astuia de lungi gātu la mine.

(M'arătă cu degetul dar nu crăcni u-nul).

In genul lui * * * WLADIMIR, SCRIITORUL

Povestea pe care am să v-o spun, este bineînțeles scornită pe de-a întregul. Dar domniile voastre, onorați cititori, trebuie s-o citiți fiindcă de aceea ați dat cinci lei pe „Universul Literar” ca să aveți puțintică lectură. Iar dacă o citiți, e normal s-o și credeți adevărată, cel puțin în timpul în care o citiți, fiindcă dacă faceți altfel, vă păcăliți singuri. De altfel, de ce să n-o credeți? Fiindcă, în definitiv, dacă stăm să ne gândim, în lumea asta așa de mare și de plină de oameni, se poate întâmpla orice, chiar și ceea ce vă voi povesti eu mai jos.

Aceste întâmplări deci, care nu sunt intru nimic ciudate, s-au întâmplat cândva, și zicem: acum douăzeci de ani, în Rusia. Le situez puțin mai departe în timp și în spațiu, ca să fac plăcere imaginației domnilor voastre. Dacă așa spune că s-au întâmplat zilele astea în București, ați clătina probabil capul decepționați. Fiindcă, ceea ce petrece zilele astea în București, puteți crede, după părerea dv. cel puțin, că sunteți în măsură să vedeți și dv. cu proprii dv. ochi și deci nu mai e nevoie să citiți literatura pe care o fac eu.

Ați clătina capul, zic, ceea ce nu este prea indicat. Fiindcă foarte multă lume suferă de durere de cap și de aceea acest cap este mai bine să nu fie deranjat așa pentru lucruri mici, altă lume suferă de mătăreț și o clătina a capului ar produce, în cazul acesta, un fel de spulberătură de zăpadă prăfoasă cum a fost zilele astea când era viscol.

Insfârșit, să nu mai insistăm asupra acestor amănunte ci să intrăm mai bine în subiect.

În Rusia, deci, acum douăzeci de ani, trăia un oarecare Vladimir Krupasievici, unul care era un fel de gazetier într'un oraș de prin Nord. Acest Vladimir era un om sensibil, cum sunt în lumea aceasta cam optzeci la sută din oameni. Adică, atunci când ninge a-fară spunea: „vai ce frumos e!” iar când venea primăvara spunea iar „vai ce frumos e!”. Așa și vara și toamna. Nu prea știa de ce i se par toate așa de frumoase, dar că i se părea nu mai încape îndoială. Totuși Vladimir Krupasievici nu era un optimist. Fiindcă viața în general i se părea tristă și anotimpurile triste. Asta, fiindcă atât viața cât și anotimpurile treceau.

Lucrurile astea le văd cam toți oamenii, dar se vede că foarte mulți dintre ei se împacă destul de bine cu ele. Vladimir Krupasievici avea ocazia să observe că în timp ce el se gândea aproape tot timpul liber la lucrurile ciudate ale lumii acesteia, ceilalți își petrec acest timp liber în altfel decât el. Nevastă-sa, de exemplu, făcea pașențe, fiu-său voia să inventeze un autobuz care, când întâlnea un obstacol să se prefacă în avion și să zboare peste el. Mișca avea doisprezece ani și era atât de absorbit de invenția lui încât nu se mai ținea de carte. Avea un meditant, pe Iliușa, care făcea toată ziua curte fetelor și care avea un copil cu o servitoare. Și alții... și alții... oameni de umplură. Pe când el Vladimir, nu era un om de rând. Avea desigur un destin nobilșit.

Cam așa au crezut, de când e lumea, toți cei ce apoi s-au apucat de câte o minunăție dintr'acelea care trebuiau să-i scoată din rândul oamenilor, ba de pictură, ba de sculptură, ba de muzică, ba în sfârșit, cei mai mulți de literatură. Cei mai mulți de literatură, fiindcă e cea mai la îndemână, hârtie se găsește peste tot, iar de scris cine nu învață să scrie la școală? Dacă pe deasupra mai și gândești și îți vine din când în când în cap câte o florică de stil ai toate șansele să ajungi un mare scriitor. Așa gândea și Vladimir Krupasievici.

Așa dar, acest om s'a apucat de scris. Și lăsase părul să crească, învățase să-l lase privirile să rătăcească departe, peste capul oamenilor, într'o lume a lui și ofta, sincer, destul de des. Blandei Katiușa, nevastă-sa, îi cerea să umble prin casă în vârful picioarelor și, în această atmosferă adecuată, începu să scrie.

Acum, se pune problema cea mai gravă, ce să scrie? Că lucrurile sunt frumoase și triste. Dar cum? Cu asta numai cu asta, nu poți să faci un roman, sau măcar o nuvelă. Să spui așa: „În lumea asta lucrurile sunt frumoase și triste. De exemplu e primăvară, dar trece. Apoi e vară și iar trece. Apoi e toamnă, apoi e iarnă. Eu stau mă uit și oftez. Sunt un om excepțional și am un destin, fiindcă toate acestea le înțeleg”. Mare plictiseală și cu literatura asta, se scărpină după ureche Vladimir. O săptămână, două trei, o lună, mai multe luni, se tot chină să scrie, rupând foaie după foaie. Și tot nu ieșea nimic. Totuși el era un om extraordinar. Ciudat, foarte ciudat. La așa ceva nu se aștepta.

În cele din urmă, Vladimir se resemnă. Tot un mare artist se considera și tot se credea în stare să scrie o carte cum n'a mai fost alta, dar amână acest

lucru pe mai târziu. În schimb, fiindcă era un mare artist, îi rămânea deocamdată să ducă cel puțin o viață care să iasă din comun. Așa de ex. își înșela nevasta și mai făcea alte lucruri ciudate, pe care nu stăm să le înșirăm. Lucrurile astea le pot face și alți oameni, dar Vladimir le făcea cu o artă specială, insfârșit într'un mod cu totul deosebit.

Povestea asta, după cum vedeți, nu e nici măcar o poveste. Dar e ceva din care se poate trage o morală și dacă nici măcar nu se poate trage o morală, rămâne să vă spun eu pe șleau ceva ce cred de multă vreme: anume că, nu e de ajuns ca un ins să fie sensibil ca să devină un mare artist. Nici sentimental. Sunt printre oameni, unii, foarte puțini, mai puțini decât s'ar crede, unii care au ceva de spus. Oamenii cărora nu le-a trecut, de altfel, prin cap nici o floare de stil. Și acești inși care au ceva de spus, când se apucă s'o spună, nu scriu nici cu flori de stil nici cu tirade. Pe dv. de exemplu,

Răzbunarea

(Urmare din pag. 3-a)

Atunci imaginea iubitei, deșteptată în el odată cu gândul se învâlmăși cu a celeia care dormea fără ca mintea flăcăului să prindă de veste.

Și Gheorghită al Floarei tresări înspăimântat de asemănarea aceia izbitoră.

— Uite, gura e leit a ei... și bărbia... chiar nasul aduce cu al ei... Dar tot nu e Illica...

Apoi șopti:

— Mare e puterea ta, Doamne! Vorbele acestea îi aduseră cu ele o înfiorare rece, pe care o simți în șira spinării.

Abia acum Gheorghită se desmeteca din farmecul care pusesse stăpânire pe dânsul.

— Ce m'a apucat de nu-i crăp capul? Am venit de florile mălului? se întrebă el.

Dar indemnul veni fără tărie și i se păru atât de ciudat încât flăcăul se miră că putuse să aibă vreodată gândul de a ucide. Și frica de ce *avusesse de gând să facă* se întărită, creșu repede ca un foc de vreasuri. Glasuri multe și învâlmășițe îi strigau din adânc, parcă din altă lume:

— Cum îndrăznești tu, biet om, să sfărâmi făptura aceasta minunată pe care a zămislit-o firea? Cutezi să te măsoari cu înșuși Dumnezeu?

Adevărat! El, un biet om să strivească mândra alcătuire a naturii, care aștepta în fața lui neștiutoare, să i se împlinească soarta. De unde avea, cine îi dăduse lui dreptul acesta? Cu ce era ea vinovată de moartea Illicăi ca să ispășească acum? A, l-ar fi durut pe moșier pierderea ei? Ce nebunie! Cu siguranță că boierul și-ar fi găsit altă nevastă și ar fi uitat-o în brațele celeilalte. Nu, nu, se lăsase în voia unei porniri ciudate, hrănise un gând smințit.

Gheorghită al Floarei, înfricoșat de ceea ce vruse să facă, prinse să dărdăie din toate încheieturile, ca apucat fără veste de friguri.

În răscolirea aceia neașteptată a trupului, toporul îi lunecă din mână și căzu cu sgomot surd pe podele.

Un țipăt ascuțit, de spaimă, țiuu urechile flăcăului. O arăta albă svăcnă din culcuș și dădu busna pe ușe, strigând cât o ținea gura:

— Ajutor! Ajutor!

Gheorghită, încă năuc de cele întâmplate atât de fulgerător, nu știu ce trebuie să facă. Dar își veni numai decât în fire. Dintr'o săritură fu la feastră. O încăleacă și-i dădu drumul în jos. Apoi o rupse de fugă prin curtea conacului. Dulăii de astădată îl încolțiră feroși. Îi sfârșiră cămașa și-i înfipseră colții în carne. Flăcăul fără să se apere de javre, fugea cât îl ținea picioarele. Întâi vru să sară gardul, dar în aceeași clipă zări poarta cea mare deschizându-se.

Pe semne, se întorsese moșierul dela oraș, tocmai acum în țaria nopții.

Când să treacă poarta se pomeni înșfăcat de moșier, care se repezi la dânsul, dar nici n'apucaseră a se lupta când o detunătură trăzni din spate năbușit.

Moșierul îi dădu drumul și se lăsă în genunchi, moale ca o cârpă. Gheorghită a sbughi mai departe pierzându-se prin porumbii nălți cât omul.

— L-au nimerit tocmai pe el, își spusese flăcăul și eu am scăpat. Vezi, tot e o dreptate pe lumea asta.

După un timp simți că-l supără ceva în spate. La început nu-i dădu nici o atenție. Dar mai târziu, când ajunsese în

ca să ne lămurim mai bine, când vă doare foarte rău câte o măsă cariată sau alte părți care au obiceiul să vă doară, nu vă mai vine, nu-i așa, să-i spuneți doctorului: „această delicată măsă de email alb ce altădată semăna cu surășul unei flori de ciureș sub raza lunii” — ci cam așa: „Scoate-o, dom'le doctor, lua-o-ar dracu, fiindcă nu-mi mai pot vedea de treburi din cauza ei”.

Așa-i cu acei inși care au ceva de spus fiindcă, dacă ai cu adevărat ceva de spus, acest lucru te doare în toată forma ta de om, mai rău decât o măsă cariată.

Iar acest „ceva de spus” ar mai fi multe de spus asupra lui. Când i se dă drumul în orice caz, nu-i e greu nimănu să simtă acolo ceva ce seamănă, seamănă foarte mult, cu un fel de fărâmi din strălucirea lui Dumnezeu. E ceva, am putea zice „esențial”.

Cam asta e povestea lui Vladimir Krupasievici, acela care a trăit acum douăzeci de ani, la câteva mii de kilometri mai spre Nord-Est de noi, și care, pentru că nu era nici un mare artist și nici nu a vrut să înțeleagă că i-ar sta mai bine să fie om ca toți oamenii, nu e, bietul de el, cu nimic interesant, și iată din cauza lui am ratat și eu această nuvelă.

BELZBUTH

lună, duse fără să vrea mâna și pipăi locul, mirat.

— Mă ține parcă un junghiu în spate...

Se uită îndărăt dacă nu cumva e cineva pe urmele lui. Nu era nimeni. Se vede treaba că argații zăpăciți că împușcaseră pe stăpânii lor își pierduseră de tot capul.

— Nu mai pot alerga, am ostenit, murmură Gheorghită și făcându-și un culcuș moale de iarbă se întinse frânt să se odihnească puțin.

— Mi se pare că m'au nimerit și pe mine, gândi el. Și numaidecât îi veni în minte că odată Ioniță argatul îi spusese că dacă sloboade în plin o pușcă cu încărcătură de alice de lup poate să culce la pământ o haiță întreagă...

Își chirci trupul în toate chipurile ca să nu-l mai necăjească junghiu din spate, apoi închise cuminte ochii ca să adoarmă.

— Parcă acum nu mai mă doare, își spusese cu mulțumire dar în aceeași clipă simți ceva cald în gură.

— Să fie sânge? se miră el. Nu cred, dacă nu mă doare nimic? Ba chiar mă simt bine de tot... Numai că sunt cu mădulele sdrobite, parcă m'ar fi snoptit cineva în bătea.

Încercă să adoarmă din nou și-și puse mâinile sub cap, drept pernă.

— Cum îmi ard obraji... Am alergat atât.

Intr'o vreme deschise ploapele și se miră de atâta negură. Parcă adineauri era lumină... și acum... Unde era luna?... Se ascunsese după vre-un nor de n'o mai vedea?... Ba nu, era chiar deasupra lui, cocoțată pe cer, dar părea secătuată de lumină, uscată ca un vreas. Închise iarăși ochii și se simți ușor, parcă își pierduse greutatea. Atunci zări pe Illica, în rochie albă de mireasă, așa cum și-o închipuise de atâtea ori. Era palidă și avea ochii sticloși.

— Ești supărată pe mine că n'am putut să te răzbuu? o întrebă el.

Ea îi răspuse nu clătănând capul apoi îl luă de mână ca pe un copil ascultător...

— Da, da, să fugim împreună, îi spusese el...

Dar nu fugeau, parcă pluteau lin, deasupra pământului. Gheorghită al Floarei se minuna cum de puteau ei să plutească, ușori amândoi ca niște fulgi. Intrară într'o negură deasă și era frig de-i clănțneau dinții...

Pe urmă nu-și mai dădu seama de nimic.

MIHAIL DRUMES

Regăsirea de dincolo

de ALEX. NECHIFOR

Urmele zilei se pierdeau în zare. Și-le contura în lentilele ochilor ca pe ceva cunoscut. Deacea nici nu privea. Se înălțau zidurile singurătății și între ele creștea neliniștea, durerea. Avea oroare de noapte. O făcuse de multe ori: zi, dar oastea ei se alătura celor următoare și-l martirizau până 'n zori. Orelle singuratare de somn luminau imaginea ființei care-i indulcise căile vieții: mai bine de un sfert de veac. Atunci, speriat, se trezea și urma nesfârșitului timp de veghe. Cărțile depe noptieră, lucrările din birou, unele cu caracter urgent desopau câte o săptămână nemișcate. Ce rost mai aveau toate? Pentru cine să mai murcescă? La tribunal — au remarcat tot — nu mai era omul zelos și conștient de înalta sa misiune ca odinioară.

Obosit, își trase chaise-longue-ul pe balcon și se forță să adune cu simțurile tot ce-l înconjura. Socotea că este un mijloc să fugă-rească gândurile negre. Un concert de greeri executat o simfonie pe două coarde. O ascultă ca pe o creație a lui Beethoven. Puncte luminoase ca niște lucruri ascunși în iarbă își conturau marginile pe bolta albastră și senină. Tântăria deslănțuiau un răboiu după tehnica cea mai modernă. Aparatele lor loveau în plin. Pierderi nule. Muștele cu aceleași obiective, acționau independent. Și totul se petrecea în cea mai perfectă armonie. Ori, tocmai armonie nu dorea el. Ar fi vrut frământări, ciocniri sgomotoase care să-l angajeze, să-l descătușeze din lanțul torturii. Pete vinete erau frunzele în îmbrățișarea întunecului cu lumina. Ele fălăiau ca un simbol al libertății. Și el fusese odată liber. Liber ca un urs în fundul codrilor. Fără plăci de suferință pe pânza trandafirilor a sufletului.

Și orice mișcare, orice tablou îl trecea prin purgătorul colorat al poeziei și apoi îl atăsa unui fapt din viață ca motiv de secundă comparație. Dar cântecul înfrunțărilor nopții se sfârși curând. Iar liniște. Iar imaginea Duței. Cu orice preț ținea s'o înlăture. Era o condiție pentru sănătatea sdruncinată.

Dumitru s'a strecurat prin ceața ochilor ca un șame în zilele cu soare. — Dumitru, fii pare rău după cucoană? — Imi pare, cum să nu-mi pară domnule magistrat, dacă era așa de bună! Dumitru și-a pronunțat ochii în pământ asupra unui punct. Căuta ceea ce nu se mai poate găsi. — Așa i-a fost soarta, domnule magistrat. Zilele omului sunt numărate la Dumnezeu. Vorbea ca un sâstru din vremea veche: rar și cu clătăniri din cap. — Coana Duța vă iubea. Era deșteaptă și cuminte. — Ajunge Dumitru. Da. Ajunge. Dumitru a luat o poziție de otaș în așteptarea ordinului.

— Ești liber. Smulse tocul din buzunar și-l învârti repede între degete. Contură un chip de femeie pe hârtie. O făurise cu mâinile pe piept, cu ochii întredeschși și bucele acoperind fruntea pe jumătate. În dreptul inimii a tras două linii perpendiculare: o cruce. Deasupra cu chonare: numele ei. Apoi rămase înmărmurit câteva minute: — umbră rece, seacă, de ce ai lăsat rădăcinii în țarina vieții mele? Puteai să vă stingeți ambele, iar eu să-mi port brazdele deșirate ca nisipul pustului! să se spulberie în mii de firisoare. Scantei din ce s'a stins, vânturate de uragunul durerii. Și să se termine! Dar... n'aveți milă. Nu! — Poftiți la masă conșule, răsună o voce subțire ca un sunet de strună sub degetul unui începător. Pachița își scoase virful nasului roșu din dosul ușurului. Snop de roc între broboane de apă. I s'au auzit pașii rari și apăsați stinși sub o conversație intimă. Prinse în clapele timpurilor atât: e necăjit boerul sârmanul. Sufere prea mult. O să dea în atac. — Tu Pachiță, tu nu știi ce-i iubirea încă. Zici că-i una alta, dar n'ai suferit niciodată. Și genele țărânuțului contrastau ferocitatea cu compătăzirea. — Vezi că și oamenii bogăți suferă ca și noi. — Ba mai mult, dragul meu, câteodată. Se lăfăesc în de-toate și sunt slabi ca niște cadavre! sunt prea sințitori. Boerul era voinic și frumos, când trăia cucoana. Acum... Du-te cu juica că eu îi scrivesc mănăca.

Fulgi de mătase stropeau fața de masă și hainele negre, neschimbate de câteva luni. Imperiul lor se întinsese prin trecătorile geomurior până departe în curte. Triunghiul becurilor-izvorul, părea un tron de aur deasupra unui condamnat la moarte. Cu ochii închiși sub atacul unor săgeți din altă lume, contempla aleile paradisului, pline de flori și de verdeață. Duța avea o coroană de briliante care-i înținea creștetul capului. Cu fața zămbitoare, făcea semne unor copii dragălași să vină la ea. Apoi le dădea ceva dintr'un coș albastru și spunea: eu n'am avut copii; de azi înainte voi sunteți ai mei. Sunt mama voastră. Copiii alergau împrejur veseli și cât unuia îi săruta marginele unei haine lungi-strălucitoare.

— Conșule, am pregătit masa. Vă rog serviți. N'auzi nimic. Dumitru s'a apropiat de el și cu o privire semnificativă îi îndesi tăcământ, îngânând o scuză că l-a atins cu mâna.

— A! tu ești? Ce vrei? Și cu o privire de om speriat îl aruncă până aproape de ușă. — Da, masa, bine. Și-a șters ochii cu batișta și privea în pahar. Din fund se desprindea un chip de femeie și chipul se mărea în ciuda setei lui de liniște.

— Du-te Pachiță și-i spală. Adormisem cu neazurile mele și...

— Conșule, oftă Dumitru cu ochii pe jumătate în jos și cu o mare doză de rouge eșită din cutele obrazului, d-voastră vă gândiți prea mult la doamna și mi-e frică că o să vă îmbolnăviți. E păcat să vă perdeți. Doamna s'a dus pentru totdeauna. Dumnezeu s'o ierte. Ori cât v'ați sbate, n'o mai puteți învia. Mai bine să măncați, să vă plimbați,

să mai stați de vorbă cu boerii și uitați cu înecul. — Ce spui tu? Vorbește mai tare că n'aud nimic. — Spun să nu vă mai gândiți atât de mult la conia. Că o să vă îmbolnăviți. Ați slăbit foarte mult. — Am slăbit? Cred. Am și temperatură. Imbracă-te și cheamă pe dr. Tundrea la mine. Știi unde locuiește? — Da. — Pachiță, strânge totul și pregătește pentru două persoane. D. doctor va lua masa cu mine.

Întins pe canapea și cu mâna pe frunte îl obosia ideea slăbirii: boalele sufletuștii au un singur remediu: voință. Tocmai ceea ce-mi lipsește. Acelaș lucru îl va spune și doctorul. El însă îmi poate indica și mijloace practice. Am muncit o viață sub scutul unor orizonturi mai frumoase. Le-am realizat în parte. Sunt în pragul avansării. Ajung președinte, dar ce folos. Mi se pare că înainte de aceasta ajung în mormânt. Destine săpate în cripta vieții. Nu! Îndărănice porniri ale firii contra faptului deplășirii dintr'un leagăn cald într'altul înghețat. Este natural să se întâmple, dar nu exagerat. Sentimente adânci, decepții încearcă toată lumea. Diferența este doar de grad. Nu-i logic însă și nici moral să-și curme zilele cineva în urma unei decepții. Ceea-cei trist însă este că logica și sentimentele sunt în război continuu.

Pe cheia doctorului Tundrea nu puteau poziții nici țepile de umbră trimise de abajour. Jucau puțin și săreau jos. Unele țepi se încercau prin firele de păr ce se mai țineau disperate în dreptul urechilor și la ceață.

— Cu ce te pot servi amice Nanu? Magistratul îi întinse o mână osoasă și sbârcită, răsind din ochi un fel de bună dispoziție de comandă. — La fel de doctor și fă-te comod. Boala mea presupune o cercetare foarte minuțioasă, deacea te rog să te înarmez cu răbdare. — Arma inepuizabilă profesională, d'istine prietene. Asta să nu te preocupe. Dar te văd schimbat, slăbit. Cum se explică? Doctorul Tundrea îi ghici numaidecât boala și găsi că-i inutilă consultația.

— Bănuesc suferința și sunt surprins că un om de înaltă ținută intelectuală ca tine se lasă dus de valurile unei suferințe care-ia-i puteai pune capăt de mult.

— Recunosc, dragul meu, teoretic este foarte ușor; dar când treci la fapte!... Doctorul făcu o mină de om jignit în autoritatea profesională, dar o ascunse numaidecât sub focul unui spirit de circumstanță.

— Îndică-mi niște norme precise și-ți promit să te ascult pe cât va fi posibil. — La asemenea boale nu există posibil și imposibil. Imposibilul este egal cu lipsa de voință și lipsa de voință este egală cu moartea. Cred că sunt destul de clar. Propune-ți începerea unei lucrări de proporții mari. A unui studiu care să-ți necesite cel puțin un an. Promite-mi atât cât și altor prieteni că-ți vei respecta cuvântul. Fixează-ți un program pe care să-l respecti cu regularitatea acelor unui eozornic și mai vorbim între timp. — Îți promit doctor. Mulțumesc.

După ce ciocni două rânduri de pahare, doctorul Tundrea se scuză și plecă. Cu un zămbet ascuns în extremitatea buzelor, judecătorul Nanu se credea aruncat în urmă cu cel puțin patru decenii. Ca atunci când îi înghețase degetele pe servietă așteptându-o pe Dana la grădina Icoanei. „Surprizele bătrâneții”. Urite surprize! Ace cu venin înfipte în porii sufletului. Unul singur este remediu: regăsirea în lumea mormintelor, sau în cenușa crematoriului. Acolo vor urma îmbrățișări fierbinți. Se vor țese iluzii în saloanele presărate cu jăratec. Și va fi mai bine. Sau mai rău. Oricum, va fi altfel. O pânză lăcutoare de umezeală i se asternuse între gene și prin firele ei se evaporau dorințe înăbușite. Epave ciuruite, smulse de sub cerul prăbușit a unor vremuri mai bune. Între două ghirlande de flori pe un cadru albastru închis, suflat cu argint, chipul Duței radia chemări către parcurile ei îmbățătoare. Șoapte tainice inundau întinsul camerei și-i cuprinsese ca o furtună pe drumul pustului.

„Strânge-ți gândurile grămadă și lucrează! Cercetează opere și elaborează teorii! Împarte dreptatea în starea aceasta la tribunal! Fii tigru literilor legii când te ohamă în lumea cealaltă filma în jurul căreia o clădit palate de cristal o viață. Dumitru și Pachița își făcuse oahane din perdeaua ușii dela bucatărie. Îi urmăreau atenți fiecare mișcare, fiecare gest. Șoaptele lor se opeau în zidul glasurilor stăpânitoare de dincolo.

— Am plecat în oraș, băieți. Mă întorc curând. Și trânti ușa în urmă, îndopărându-se spre stradă ca un delințat nevinovat.

— Cheia, cheia dela poartă, conșule, ați uitat-o! — Bine zici. Dumitru se întoarse galben la față și cu glas tremurând îi spuse Pachiței: — Nevastă, e trist cu boerul nostru. Mi se pare că trebuie să ne pregătim bucecaua, că zile multe nu are. Este nebun de cap. În loc să meargă spre poartă, o pornise către colțul celălalt al curții. Apoi îi pârdesul, care nu-l lăsa niciodată, a uitat să-l ia. A pornit prin mijlocul străzii ca un om eșit din minți.

— Oum i-o fi scris. Dumitru, respiră femeia într'un oftat plin de desădăde. Are atâtea avere și cine știe cine o pune mâna pe ea. Nu știu de ce mie începe să-mi fie frică în casa aceasta. Imi pare că vine cineva și se uită pe la geamuri. Le-o fi făcut vrăji că prea repede s'a stins și conia. Nu vezi că boerul nu mai are liniște de atunci? Acum nu-l lucră curat. O să vezi tu dacă eu n'am dreptate. Mai întrebă și pe alții.

— Stropește cu agliazmă ușa și colțurile camerei și culcă-te liniștit. Pachița îl ascultă și adormi numaidecât.

Judecătorul Nanu rătăcise mult pe străzile mărginașe, întunecoase și din fiecare ungher se desprindea chipul Duței care-l invita binevoitor spre lumea ei fericită. Nici o bodegă din cele întâlnite nu-i mai făcea cu ochiul ca altădată. Imbierii irezistibile îl mânau cu biec ascunse departe, departe...

Nici el nu știa cât de departe. Vocea închisă în umbra ei îi era călăuză și tovarăș. Zbură cu aripi de fosnet căpușite cu dragoste de haiduc. Întunecul îi dăruia speranțe și puteri de smoc. Regăsirea trebuia să se întâmple. Necondiționat. Toată existența lui ținea spre ea. Câmp pustiu. În depărtare fălăiau luminele unor becuri.

— Acolo este casa mea, îi sună acelaș glas în urechi. În goana lui dădu de un iaz. Bărbi alinate la margine și păzite de arbori carli formau o colană la spate îi aprinse flăcările paradisul căutat.

În mijlocul apei Duța îi întinse brațele ei aprinse de dragoste. Se aruncă fericit în ele. În cântecul monoton al frunzelor o regăsi în lumea ei de dincolo mai dulce și mai frumoasă. Stropii i-au făcut primirea în sărituri de bucurie, iar valurile — trăsura, — i-au dus până în cetatea ce-l aștepta.

Zorii zilei se deslăseau în zare. Se sfărâmasse zidurile singurătății și în locul lor creștea liniștea, veșnicia.

Poem

Când inoptam cu tine, poezie,
Mă îmbătam de visuri și de spații.
Uitând a lutului nimicenie,
Purtam cununa unei constelații.

Și pătrundem, cu tainice puteri,
Al vieții și al iubirii înțeles,
Când tu-mi șopteai, pe-un val de adieri,
Că moartea nicio floare n'a cules.

Și astăzi, insetat de-a ta lumină,
Te chem depe tărâmul depărtat,
Să-i ștergi, iar, sufletului, de rugină,
Armura grea cu care-i îmbrăcat.

DIMITRIE ALBOTA

TEATRUL SAVOY

ASOCIAȚIA GÂNDIREA EUROPEANĂ: FESTIVAL DE DANS

Festivalul organizat Duminică trecută de asociația Gândirea Europeană în Sala Savoy, a fost într-un totuși remarcabil. Afluența considerabilă de lume care, în pragul primăverii capricioase, a ținut să ia parte la această sărbătoare, la această Duminică a dansului, e un semn fericit: manifestările de artă, fenomenele de cultură, nu rămân în afara preocupării publicului. Arta se produce, se manifestă și publicul ia cunoștință de ea. Să aplaudăm această generoasă aderență a spectatorului la lucrurile nobile și frumoase, această participare a sa la realitate și poezie.

Sentimentele umane, bucuria, tristețea, iubirea; desătușate de materie, desemnate deci, au fost înățăte, prin știința inspirată a dansatorilor, în planul inițial dela care au porces; stări, dispoziții, abstracțiuni. În joc, sufletul se eiberează („O, vreau să joc, cum nimeni n'a jucat! Să nu se simtă Dumnezău în mine un rob în temniță! Lucian Baga"). În magia dansului sufletul, misterioasă facultate de a

descoperi în noi cerul, conduce pasul și dictează gestul. Deaceia dansând omul se apropie de zeu și uită pământul și rupe lanțurile cari îl asupreau.

Doamnei Floria Capsali care a animat întreg spectacolul, se cuvin, în deosebi, laudele noastre. Împreună cu foarte dotatul său partener d. Mitiță Dumitrescu, au realizat desăvârșite momente de artă în *Consolation* a lui Liszt. Strălucitoare de tinerete, inteligentă și grație, d-rele Nutzi Dona și Marie Jeanne Livezeanu au dansat pe melodii de Sibelius, Debussy și Paul Constantinescu. D-ra Mihaela Marinescu a adus o încântătoare notă de vervă, de humor în *Siluețele pentru copii* ale lui Rebičov. Unul din numerele de foarte mare succes ale programului au fost studiile de euritmie ale d-nei Capsali, după versuri din poezi contemporani, rostite cu măiestrie și intensitate dramatică de către Emil Botta. La pian, d-na Tassia Dumitrescu a binemeritat din belșug aplauzele pentru modul nuanțat și discret în care a executat partiturile.

Rolurile pot influența structura sufletească a actorului? — Lecția IX-a —

de V. VAXIMILIAN

UN COW-BOI AL SCENEI

Pe d. Niky Atanasiu îl întâlnesc pe carele Teatrului Național. Întrebându-l dacă-l influențează sau nu rolurile pe care le interpretează, îmi răspunde cu o nuanță de tristă. — „Nu! și tocmai în faptul acesta stă nemulțumirea mea. — „Deci? Întreb cu umire și curiozitate. — „Vi se pare poate ciudat, e și natural. Dar e un sentiment pe care-l încerc de multă vreme. Faptul că personajul, căruia eu îi dau viață din viața mea, moare odată cu ieșirea mea din scenă și odată cu el și sufletul meu ridicat la altă sensibilitate, îmi aduce ori de câte ori joc mai ales un rol care-mi place, un suflet de tristă, de melancolic. Noi actorii murim odată cu rolurile. Arta noastră, oricât de mult transfigurează omul din noi, după ce am ieșit din scenă rămânem goi, desvelați de toată magia creației, fără ca sufletul nostru, să-și mai poată continua existența și dincolo de noi.

„E o revoltă surdă în sufletul d-lui Niky Atanasiu, revoltă care surprinde și uimește. E un suflet chinat de adevăruri mai adânci cu toată înfățișarea de autentică tinerete, exuberanță și poezie... de ușoară nepăsare, a acestui talent actor.

ADRIANA KISELEFF

Teatrul Studio

„LUNA VINOVAȚĂ DE MASSIMO BONTPELLI ȘI AL PATRULEA PERETE” DE BONELLI. REGIA: FERNANDO DE CRUCIATTI

Am luat parte cu acea curiozitate și nerăbdare pe care era natural să ne-o provoace prezența d-lui Fernando de Cruciatti, ca director de scenă, la premiera de Vineri seara. Succesul obținut în spre sfârșitul stagiunii 1938-39 cu: *Fata lui Iorio*, și nu numai: atât, dar presimțirea unor concepții foarte încete în spatele mântăii „normale” am putea spune, a piesei lui d'Annunzio, ne îndreptățează să presupunem posibilități rare la dispoziția acestui regisor italian, despre care auzeam de altfel, svonuri în legătură cu anumite încercări de teatru modern în țara lui.

Nu am fost înțelați în așteptările noastre, fiindcă într-o reprezentare a celor două piese de Vineri a însemnat ocazia unei înnoiri a concepțiilor, cari, deși nu credem că vor fi sortite succesului, sunt o măturie puternică a celor ce au trebuit să fie urmate, mai des, de conducătorii scenelor noastre.

Cele două spectacole au rupt violent cu banalitatea unor montări, foarte puțin diferite de ceace putea realiza teatrul pe vremea lumânării. În general, la noi se da puțină importanță extraordinară de importante invențiuni, electricitate, care poate fi și un element artistic de primul ordin. Nu vom insista în scurtele rânduri ce consemnăm pentru recenzarea spectacolului, asupra gamei de posibilități ce întrezărim într-o altă distribuție a luminii decât cea întrebunțată în majoritatea cazurilor, însă suntem nevoiți să admірăm felul inteligent cum domnul de Cruciatti a știut să dozeze lumina, să le difuzeze, spre a transigura scena și a o face activă, luând parte prin fluctuațiile ei, la evoluția sufletească a personajilor. Numai curiozitatea de a asista la aceste interesante realizări ar ajunge spre a ne purta spre sala Studioului, dacă piesele în sine, nu reprezintă prea mult.

Drama lui BontPELLI, interesantă și incontestabil de apreciat suferă de un defect pe care-l credem al regiei, întrucât sfârșitul este nelămurit. Economia piesei o formează nebulina unei mame căreia i-a murit copilul, dar crede că luna i l-a furat, și ea fură totdeauna copii mici. De aceea își pune în gând să astupe: gaura pe unde intră razele sale pe pământ. Dupe lungi peregrinări ajunge la poalele unui munte, prin despicătura cărăia răzbea luna, înainte ca să ajungă pe cer, și, erotic și altruist, cu trupul ei, închide crăpătura stâncilor, spre a muri acolo, dar oprimă razele criminoase din drumul lor. Actul cîntina cade.

Ar fi fost, poate, mai nimerit să se arate plastic cum luna continuă calea sa, fără să pasare de sacrificiul nenorocitei femei spre a izola frumusețea lui într-o superbă ridiculitate și accentua caracterul patologic al dramei. Și, în aceeași ordine de idei, nu ar fi fost lipsit de interes un joc de scenă mai amplu, asupra detaliilor cărora nu insistăm, în ultimul tablou, tocmai spre a concretiza tragedia finală.

În felul cum s'a reprezentat, interesul crescând al spectacolului care merge încordat spre sfârșitul piesei, este brusc întrerupt de un final îndepărtat de gradul de dramă pregătit. Or, convergența efectelor, cere neapărat să nu fie scăzută intensitatea tocmai în punctul culminant. Nesocotirea acestui mic amănunt va contribui, credem, și ne pare neșus de rău, la puțină depreciere a piesei.

Comedia intră în act la Bonelli, despre care ne-am exprimat față de un distins vecin de scaun, că de caracteristic italianescă este, a însemnat în primul rând o ocazie de frumoasă realizări pentru interpreți.

Regia nu a avut decât să sus-

țină ritmul vii care se cerea neapărat, față de nenumeratele excentricități ale sale.

Fiindcă am ajuns la acest punct, va trebui să subliniem deosebitele realizări ale interpretelor. Începând cu d-na Lily Carandino, eroina principală d'în „Luna vinovată”, și, să fim drepti, cea care duce întregul spectacol, care a conturat cu multă pricepere și gust nuanțele sufletești ale blândei demente, suavei nebunii ce o va purta spre a astupa luna. Și dacă în primul tablou ar fi fost mai mamă, iar în ultimul mai dementă, desigur întregul spectacol ar fi avut de câștigat. În aceeași piesă revăm pe F. Scărlătescu, cu multă naturalitate și scurta apariție a lui Emil Botta.

„Al patrulea perete” a permis d-rei Fifi Mihaileviț să-și desvăluie multe părți ale talentului său și nu avem decât cuvinte bune pentru verva sa de a juca, dansa, cânta. D-nul Fintștean-

D-na LILY CARANDINO

nu, un comic sănătos, Ion Manu, priceput în a fi smecher are câteva „trouvaillle”-uri. N. Atanasiu plin de viață, Tilda Radovici talentată interpretă pentru r'ouri diametra opuse.

Comedia sănătoasă, vicioasă, a d-lui Bonelli, încheie spectacolul plăcut și luminos.

Victor Popescu

Crâmpoie

—Ceva în legătură și cu actorii—

Pentru o dezvoltare firească, a tuturor aptitudinilor, în orice domeniu, este nevoie de sinceritate și obiectivitate. Numai privind prin această priză, putem ajunge la adevărul act de creație. Incolo, totul e fals, efermer.

Fiindcă, deocamdată, ne gândim la actor, să facem o mică reflexie asupra artei lui. Pentru aceasta nu ne vom așii să enumerăm următorul paradox:

Arta actorului este cea mai concretă și cea mai abstractă dintre arte!

Cu alte cuvinte: arta actorului se naște și moare cu el. D-nii actori dramatice, au înțeles că aici nu e vorba și de piesele scrise pe care actorii le toarnă în tipare sufletești proprii ce dispar cu fiecare actor în parte. Doar: „scripta manent”.

Prin arta lui, actorul nu poate fi înțeles decât în mijlocul celor mulți, a spectatorilor prezenți. Deci pe plan cultural social, el joacă un rol de prim ordin. Vrând-nevrând, actorul trebuie să devie popular; dacă nu reușește, pentru arta lui, rațiunea de a fi, încrețează.

Când se pregătește pentru cala fără de întoarcere, actorul poate spune:

— Arta mea o știu, am trăit-o. Mor cu ea. Restul, în cel mai fericit caz, doar o vagă amintire.

AL. ILEA

Jaques Copeau

Ora târzie pentru necesitățile apariției revistei noastre ne obligă să scriem puține rânduri doar pentru a sublinia importanța venirii d-lui Jaques Copeau în țara noastră a menționa activitatea, scurta activitate culturală ce a desfășurat în Capitală.

Personalitatea d-lui Copeau este una din strălucitele glorii pe tărâm artistic ale Franței. Fondator al revistei atât de apreciate Nouvelle Revue Française, precum și al teatrului care a însemnat un pas neprețuit în evoluția scenei franceze Théâtre du Vieux-Colombier, d. Jaques Copeau, ne-a adus, în scurtele momente petrecute împreună, amintirea proaspătului și sănătosului spirit parizian, impresiunea netă că avem de-aface cu o personalitate de primul ordin, și bucuria

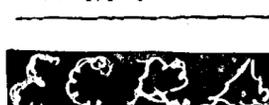
de a gusta o fărâmă din plăcuta și interesanta sa conversație.

În cursul sederii sale în București, am avut plăcerea să-l cunoaștem la o recepție făcută la Institutul de înalte studii franceze în România. Atunci, d. Copeau ne-a făcut, mai multor admiratori ai teatrului, unele confidențe, ne-a enunțat câteva din ideile cari l-au călăuzit dealungul carierei sale.

Să insistăm asupra lor, ar fi inutil. Avem prea puțin loc spre a putea desvolta importanța celor câteva fraze rostite. Dar ne-am convins de seriozitatea preocupărilor sale și de superioritatea intelectuală ce o împune el teatrului.

Felul cum a înțeles, în trecut, să dirijeze tinerele talente, și organizarea unui sistem de reprezentații evaluate conform spiritului modern, și felul cum înțelege, acum, să îndrume spectacolele Comediei Franceze, sunt o măturie a destinului superior ce întrevăde d. Copeau, scenei.

Vom reveni, poate, când reprezentațiile bucureștene ne vor prileji ocazia, asupra ideilor sale, și desigur vom avea multe puncte interesante de subliniat. Va fi pentru noi mai mare bucuria, să putem ajuta aprecierile noastre cu viguroasele judecăți ale acestui reprezentant al culturii franceze.

ARO: Fiicele doamnei Masters.

Am avut ocazia să le vedem anul trecut pe cele trei surori Lane într-un film de un romanticism dulceag și puțin cam obositor.

Filmul se numea: „Vis de tinerete” iar cele trei surori aveau drept parteneri pe Gale Page, care o intruchipa pe sora trioului Lane, pe Dick Foran, pe Jeffrey Lynne, pe John Garfield și pe alții.

Aiături de aceiași interpreți d'în primul rol, film, cele trei surori apar de astădată într-un film în care tinerețe duduă vor să pară ultra moderne.

Ceace le lipsește acestor trei surori este naturalitatea necesară actorilor cari interpretează comedii moderne.

Așa că din acest film cu mult material modern, tinerețe fete au realizat din nou o destul de greu comestibilă polka romantică.

Apar însă în film două actori cari realizează adevărate creații: Claude Rains, unul din cei mai buni actori americani de compoziție și John Garfield, tânărul actor care s'a făcut remarcat și în: „Vis de tinerete”.

TRIANON: Sherlock Holmes.

Operatorul cinematografic d. Trianon, trebuie să fie un om foarte spiritual. Astfel, în ziua premierei filmului Sherlock Holmes, s'a distrat teribil pe pielea spectatorilor, cari veniseră la ora 3 la cinema ca să vadă filmul dela început, cum se cade unei pelicule polițiste. După actul 1 a rulat actul 7; după acesta, actul 3; după actul 3, actul 6; și așa mai departe.

Spectatorii lui îl vedeau pe Sherlock Holmes, esind d'într-o casă cu capul gol, pentru ca se strădă să apară cu joben. Tot așa, un cetățean pe care toată lumea îl credea mort, își făcea la un moment dat apariția pe ecran.

Din cât am putut să înțeleg, filmul pare a fi destul de palpitant, câteva umăriri prin ceață, fiind minumat redat. De asemenea, Basil Rathbone, e un foarte calm și enigmatic Sherlock Holmes, fără ca totuși să steargă a-mintirea celuiălalt Sherlock Holmes al ecranului, Clive Brook.

Vă sfătuesc să nu judecați filmul după cronica aceasta. Cereți

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

GRUPUL FRANCEZA LA „OPERA ROMANA”. — Un mănunchiu de cântăreți dela instituțiile lirice de stat din Paris, a participat la „Opera Romană” la două din reprezentațiile de repertoriu și prezentare curentă.

Am fi preferat, de sigur, un întreg ansamblu, o formațiune completă, spectacol integral alcătuit de oaspeții noștri. Aportul parțial, adus în reprezentarea a două din cele mai populare opere franceze, „Faust” de Gounod și „Carmen” de Bizet trebuie de aceea subliniat mai ales pentru contribuții artistice privite individual și pentru prilejul pe care ni l-a adus de a cunoaște pe câțiva din interpreții actuali de care dispune teatrele de operă din Paris.

Creatia cea mai omogenă, mai plină, mai sigur și mai consecvent legată de personajul și de cerințele lui expresive particulare, ni s'a părut a fi aceea a d-lui Cabanel (Mefisto). Glas nebezit, rotunjit, de emisiune armonios statornică, interpretare de muzicalitate aleasă și elegant stăpânită, relief dramatic fericit găsit principalelor momente de caracterizare a rolului, au conlucrat la obținerea unei interpretări de distinsă calitate, pentru care este firesc să notăm numele acestui artist printre acelea pe care le-am dori și pe viitor înscrise în fișele noastre.

D-nele Hoerner (Margareta) Renée Gilly (Carmen) interpretă și în cursul unui turneu trecut, al aceluiași rol, Roland (Michaela) și Duval (Martha), d-nii Altery (Faust) și Singher (Valentin) inconjurați de artiștii și corul Operei Române, care au întrunit merituose condițiuni de realizare, susținuți de „Filarmonica”, superior condusă de maestrul Alfred Alessandrescu, au împărțit succesul ambelor spectacole.

SOLISTI CONCERTELOR SIMFONICE. — Atât concertul săptămânal al Filarmonicei cât și acela al orchestrei „Rad'o” au primit concursuri soliste inedite. La „Filarmonica” pe acela al tânărului violonist german Siegfried Borries, prim concert-maestru al „Filarmonicei” din Berlin. Fermitatea svelță a jocului d-sale, în același timp energetic și mlădios, simțirea personală delicată dovedită în expansiunile de lirism găsite în decursul execuției, au răspuns cu valoroase elemente așteptărilor atât de serioase ce preced o interpretare a concertului de Brahms.

D. Gorge Georgescu i-a fost un autorizat și prețios colaborator, împreună cu excelenta „Filarmonica”. Această orcheștră, a găsit mijlocul, deși absorbită de obligațiile compacte ale celor două servicii muzicale permanente ce îndeplinesc, la Operă și în concert, să-și asigure o înaintare în forma artistică, dem-

nezesperat începe să tipe, să plângă să alture de colo până colo, cerând ajutor. Diferiți statisti, așa zii oameni din popor, apar d'în culise. Printre aceștia se află și un medic. Medicul eram eu.

Cum mă vede Truboulet se repede de la mine spunându-mi, în versuri: — „D-le doctor, d-le doctor, uități-vă, e numai kșnată, nu-i așa?”

Și eu trebuia să-i răspund: „E moartă!”

Pe piept, în partea stângă fiind cumpul, caiață.

De sângele ce-i curse ea pare asfixiată.”

Acesta-l tot rolul. Nu e mare. Dar când ești actor tânăr, când ești cuit și studios, nu te interesează numărul cuvintelor. Deci mi-am spus: Din medicul acesta se poate face o creație artistică superbă! Și m'am apucat de lucru.

Mai întâi m'am gândit cum trebuie să mă îmbrac. Vream să am o înfățișare cat mai impozantă. Am răscălit mai mult de 230 de desene ale epocii respective. Odată hotărât asupra costumului mi-am pus următoarea întrebare: — „Medicul acesta este oare bătrân sau tânăr?”

Răspunsul mi încurea grozav. Preferam să fie tânăr.

Cum și eu eram tânăr pe atunci, aveam prilej să dovedesc aceasta chiar dela intrarea în scenă. Îmi fac o intrare repede și tot publicul din sală o să spună: — „Cine-o fi actorul ăsta? Bravo lui! Are vicia! Știe să se mișce!”

Și mai aveam și alte motive să nu fac un medic bătrân.

Fiindcă nu măști ca scena se petrece după miezul nopții. La asemenea ore medicii bătrâni dorm. Nu se deranjează așa de ușor, în vreme ce medicii tineri are nevoie să-și facă clientela și să vizite la orice oră.

Dar dacă la 3 dimineața nu se întorcea dela căpătâiul unui bolnav?... Dacă se întorcea dela vreun chi?...

Încă un motiv să-l jec tănăr. Bătrânii deosebiți nu sunt simpatici pe scenă.

Așa dar tânărul meu medic trebuia să aibă gulerul desfăcut, un barbișon întors în sus și o șuviță de păr pe frunte. Vi-l închipuiți, nu-i așa?

Rămănea acum, să studiez cum trebuie spus rolul.

L-ați auzit adineauri. Nu e mare, dar e emoționant. Și ca toate rolurile își are punctul său culminant. Acest punct este: „E moartă!” „E moartă!” Aci e cuprins tot rolul. Celelalte două versuri puteau chiar să lipsească.

— „E moartă!” Asta spune tot. — Dar în câte feluri nu se pot spus aceste două cuvinte: E moartă!

Am să le spun repede, cu tonul indiferent al omului de știință, care face tot ce poate să îndurească suferințele dar nu-și pune în-ma pentru toate mizeriile ome-nestii?

— „E moartă!” Adică nu pot să-i mai fac nimic!

Sau ca un medic deranjat, din drumul său, care văzând că nu mai e nimic de făcut, vrea s'o steargă cât mai repede?

— „E moartă!” Adică: Lăsați-mă în pace, nu vedeți că-i moartă!

Sau mai bine să-mi dau aerul că bătrânul tată îmi inspiră milă, am să-i strâng mâna și am să-i spun cu lacrimile în vace: — „E moartă!” La vârsta asta! Biată fată! E moartă!

Sau și mai bine, spun repede: — „E moartă!” fără nici o ezitare, in-

Teatrul Savoy

ASOCIAȚIA GÂNDIREA EUROPEANĂ: FESTIVAL DE DANS

Festivalul organizat Duminică trecută de asociația Gândirea Europeană în Sala Savoy, a fost într-un totuși remarcabil. Afluența considerabilă de lume care, în pragul primăverii capricioase, a ținut să ia parte la această sărbătoare, la această Duminică a dansului, e un semn fericit: manifestările de artă, fenomenele de cultură, nu rămân în afara preocupării publicului. Arta se produce, se manifestă și publicul ia cunoștință de ea. Să aplaudăm această generoasă aderență a spectatorului la lucrurile nobile și frumoase, această participare a sa la realitate și poezie.

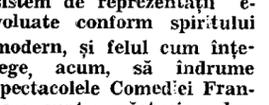
Sentimentele umane, bucuria, tristețea, iubirea; desătușate de materie, desemnate deci, au fost înățăte, prin știința inspirată a dansatorilor, în planul inițial dela care au porces; stări, dispoziții, abstracțiuni. În joc, sufletul se eiberează („O, vreau să joc, cum nimeni n'a jucat! Să nu se simtă Dumnezău în mine un rob în temniță! Lucian Baga"). În magia dansului sufletul, misterioasă facultate de a

descoperi în noi cerul, conduce pasul și dictează gestul. Deaceia dansând omul se apropie de zeu și uită pământul și rupe lanțurile cari îl asupreau.

Doamnei Floria Capsali care a animat întreg spectacolul, se cuvin, în deosebi, laudele noastre. Împreună cu foarte dotatul său partener d. Mitiță Dumitrescu, au realizat desăvârșite momente de artă în *Consolation* a lui Liszt. Strălucitoare de tinerete, inteligentă și grație, d-rele Nutzi Dona și Marie Jeanne Livezeanu au dansat pe melodii de Sibelius, Debussy și Paul Constantinescu. D-ra Mihaela Marinescu a adus o încântătoare notă de vervă, de humor în *Siluețele pentru copii* ale lui Rebičov. Unul din numerele de foarte mare succes ale programului au fost studiile de euritmie ale d-nei Capsali, după versuri din poezi contemporani, rostite cu măiestrie și intensitate dramatică de către Emil Botta. La pian, d-na Tassia Dumitrescu a binemeritat din belșug aplauzele pentru modul nuanțat și discret în care a executat partiturile.

Fiindcă am ajuns la acest punct, va trebui să subliniem deosebitele realizări ale interpretelor. Începând cu d-na Lily Carandino, eroina principală d'în „Luna vinovată”, și, să fim drepti, cea care duce întregul spectacol, care a conturat cu multă pricepere și gust nuanțele sufletești ale blândei demente, suavei nebunii ce o va purta spre a astupa luna. Și dacă în primul tablou ar fi fost mai mamă, iar în ultimul mai dementă, desigur întregul spectacol ar fi avut de câștigat. În aceeași piesă revăm pe F. Scărlătescu, cu multă naturalitate și scurta apariție a lui Emil Botta.

„Al patrulea perete” a permis d-rei Fifi Mihaileviț să-și desvăluie multe părți ale talentului său și nu avem decât cuvinte bune pentru verva sa de a juca, dansa, cânta. D-nul Fintștean-

D-na LILY CARANDINO

nu, un comic sănătos, Ion Manu, priceput în a fi smecher are câteva „trouvaillle”-uri. N. Atanasiu plin de viață, Tilda Radovici talentată interpretă pentru r'ouri diametra opuse.

Comedia sănătoasă, vicioasă, a d-lui Bonelli, încheie spectacolul plăcut și luminos.

Victor Popescu

Crâmpoie

—Ceva în legătură și cu actorii—

Pentru o dezvoltare firească, a tuturor aptitudinilor, în orice domeniu, este nevoie de sinceritate și obiectivitate. Numai privind prin această priză, putem ajunge la adevărul act de creație. Incolo, totul e fals, efermer.

Fiindcă, deocamdată, ne gândim la actor, să facem o mică reflexie asupra artei lui. Pentru aceasta nu ne vom așii să enumerăm următorul paradox:

Arta actorului este cea mai concretă și cea mai abstractă dintre arte!

Cu alte cuvinte: arta actorului se naște și moare cu el. D-nii actori dramatice, au înțeles că aici nu e vorba și de piesele scrise pe care actorii le toarnă în tipare sufletești proprii ce dispar cu fiecare actor în parte. Doar: „scripta manent”.

Prin arta lui, actorul nu poate fi înțeles decât în mijlocul celor mulți, a spectatorilor prezenți. Deci pe plan cultural social, el joacă un rol de prim ordin. Vrând-nevrând, actorul trebuie să devie popular; dacă nu reușește, pentru arta lui, rațiunea de a fi, încrețează.

Când se pregătește pentru cala fără de întoarcere, actorul poate spune:

— Arta mea o știu, am trăit-o. Mor cu ea. Restul, în cel mai fericit caz, doar o vagă amintire.

AL. ILEA

Jaques Copeau

Ora târzie pentru necesitățile apariției revistei noastre ne obligă să scriem puține rânduri doar pentru a sublinia importanța venirii d-lui Jaques Copeau în țara noastră a menționa activitatea, scurta activitate culturală ce a desfășurat în Capitală.

Personalitatea d-lui Copeau este una din strălucitele glorii pe tărâm artistic ale Franței. Fondator al revistei atât de apreciate Nouvelle Revue Française, precum și al teatrului care a însemnat un pas neprețuit în evoluția scenei franceze Théâtre du Vieux-Colombier, d. Jaques Copeau, ne-a adus, în scurtele momente petrecute împreună, amintirea proaspătului și sănătosului spirit parizian, impresiunea netă că avem de-aface cu o personalitate de primul ordin, și bucuria

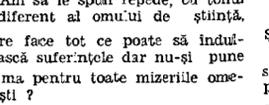
de a gusta o fărâmă din plăcuta și interesanta sa conversație.

În cursul sederii sale în București, am avut plăcerea să-l cunoaștem la o recepție făcută la Institutul de înalte studii franceze în România. Atunci, d. Copeau ne-a făcut, mai multor admiratori ai teatrului, unele confidențe, ne-a enunțat câteva din ideile cari l-au călăuzit dealungul carierei sale.

Să insistăm asupra lor, ar fi inutil. Avem prea puțin loc spre a putea desvolta importanța celor câteva fraze rostite. Dar ne-am convins de seriozitatea preocupărilor sale și de superioritatea intelectuală ce o împune el teatrului.

Felul cum a înțeles, în trecut, să dirijeze tinerele talente, și organizarea unui sistem de reprezentații evaluate conform spiritului modern, și felul cum înțelege, acum, să îndrume spectacolele Comediei Franceze, sunt o măturie a destinului superior ce întrevăde d. Copeau, scenei.

Vom reveni, poate, când reprezentațiile bucureștene ne vor prileji ocazia, asupra ideilor sale, și desigur vom avea multe puncte interesante de subliniat. Va fi pentru noi mai mare bucuria, să putem ajuta aprecierile noastre cu viguroasele judecăți ale acestui reprezentant al culturii franceze.

ARO: Fiicele doamnei Masters.

Am avut ocazia să le vedem anul trecut pe cele trei surori Lane într-un film de un romanticism dulceag și puțin cam obositor.

Filmul se numea: „Vis de tinerete” iar cele trei surori aveau drept parteneri pe Gale Page, care o intruchipa pe sora trioului Lane, pe Dick Foran, pe Jeffrey Lynne, pe John Garfield și pe alții.

Aiături de aceiași interpreți d'în primul rol, film, cele trei surori apar de astădată într-un film în care tinerețe duduă vor să pară ultra moderne.

Ceace le lipsește acestor trei surori este naturalitatea necesară actorilor cari interpretează comedii moderne.

Așa că din acest film cu mult material modern, tinerețe fete au realizat din nou o destul de greu comestibilă polka romantică.

Apar însă în film două actori cari realizează adevărate creații: Claude Rains, unul din cei mai buni actori americani de compoziție și John Garfield, tânărul actor care s'a făcut remarcat și în: „Vis de tinerete”.

TRIANON: Sherlock Holmes.

Operatorul cinematografic d. Trianon, trebuie să fie un om foarte spiritual. Astfel, în ziua premierei filmului Sherlock Holmes, s'a distrat teribil pe pielea spectatorilor, cari veniseră la ora 3 la cinema ca să vadă filmul dela început, cum se cade unei pelicule polițiste. După actul 1 a rulat actul 7; după acesta, actul 3; după actul 3, actul 6; și așa mai departe.

Spectatorii lui îl vedeau pe Sherlock Holmes, esind d'într-o casă cu capul gol, pentru ca se strădă să apară cu joben. Tot așa, un cetățean pe care toată lumea îl credea mort, își făcea la un moment dat apariția pe ecran.

Din cât am putut să înțeleg, filmul pare a fi destul de palpitant, câteva umăriri prin ceață, fiind minumat redat. De asemenea, Basil Rathbone, e un foarte calm și enigmatic Sherlock Holmes, fără ca totuși să steargă a-mintirea celuiălalt Sherlock Holmes al ecranului, Clive Brook.

Vă sfătuesc să nu judecați filmul după cronica aceasta. Cereți

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

GRUPUL FRANCEZA LA „OPERA ROMANA”. — Un mănunchiu de cântăreți dela instituțiile lirice de stat din Paris, a participat la „Opera Romană” la două din reprezentațiile de repertoriu și prezentare curentă.

Am fi preferat, de sigur, un întreg ansamblu, o formațiune completă, spectacol integral alcătuit de oaspeții noștri. Aportul parțial, adus în reprezentarea a două din cele mai populare opere franceze, „Faust” de Gounod și „Carmen” de Bizet trebuie de aceea subliniat mai ales pentru contribuții artistice privite individual și pentru prilejul pe care ni l-a adus de a cunoaște pe câțiva din interpreții actuali de care dispune teatrele de operă din Paris.

Creatia cea mai omogenă, mai plină, mai sigur și mai consecvent legată de personajul și de cerințele lui expresive particulare, ni s'a părut a fi aceea a d-lui Cabanel (Mefisto). Glas nebezit, rotunjit, de emisiune armonios statornică, interpretare de muzicalitate aleasă și elegant stăpânită, relief dramatic fericit găsit principalelor momente de caracterizare a rolului, au conlucrat la obținerea unei interpretări de distinsă calitate, pentru care este firesc să notăm numele acestui artist printre acelea pe care le-am dori și pe viitor înscrise în fișele noastre.

D-nele Hoerner (Margareta) Renée Gilly (Carmen) interpretă și în cursul unui turneu trecut, al aceluiași rol, Roland (Michaela) și Duval (Martha), d-nii Altery (Faust) și Singher (Valentin) inconjurați de artiștii și corul Operei Române, care au întrunit merituose condițiuni de realizare, susținuți de „Filarmonica”, superior condusă de maestrul Alfred Alessandrescu, au împărțit succesul ambelor spectacole.

SOLISTI CONCERTELOR SIMFONICE. — Atât concertul săptămânal al Filarmonicei cât și acela al orchestrei „Rad'o” au primit concursuri soliste inedite. La „Filarmonica” pe acela al tânărului violonist german Siegfried Borries, prim concert-maestru al „Filarmonicei” din Berlin. Fermitatea svelță a jocului d-sale, în același timp energetic și mlădios, simțirea personală delicată dovedită în expansiunile de lirism găsite în decursul execuției, au răspuns cu valoroase elemente așteptărilor atât de serioase ce preced o interpretare a concertului de Brahms.

D. Gorge Georgescu i-a fost un autorizat și prețios colaborator, împreună cu excelenta „Filarmonica”. Această orcheștră, a găsit mijlocul, deși absorbită de obligațiile compacte ale celor două servicii muzicale permanente ce îndeplinesc, la Operă și în concert, să-și asigure o înaintare în forma artistică, dem-

nezesperat începe să tipe, să plângă să alture de colo până colo, cerând ajutor. Diferiți statisti, așa zii oameni din popor, apar d'în culise. Printre aceștia se află și un medic. Medicul eram eu.

Cum mă vede Truboulet se repede de la mine spunându-mi, în versuri: — „D-le doctor, d-le doctor, uități-vă, e numai kșnată, nu-i așa?”

Și eu trebuia să-i răspund: „E moartă!”

Pe piept, în partea stângă fiind cumpul, caiață.

De sângele ce-i curse ea pare asfixiată.”

Acesta-l tot rolul. Nu e mare. Dar când ești actor tânăr, când ești cuit și studios, nu te interesează numărul cuvintelor. Deci mi-am spus: Din medicul acesta se poate face o creație artistică superbă! Și m'am apucat de lucru.

Mai întâi m'am gândit cum trebuie să mă îmbrac. Vream să am o înfățișare cat mai impozantă. Am răscălit mai mult de 230 de desene ale epocii respective. Odată hotărât asupra costumului mi-am pus următoarea întrebare: — „Medicul acesta este oare bătrân sau tânăr?”

Răspunsul mi încurea grozav. Preferam să fie tânăr.

Cum și eu eram tânăr pe atunci, aveam prilej să dovedesc aceasta chiar dela intrarea în scenă. Îmi fac o intrare repede și tot publicul din sală o să spună: — „Cine-o fi actorul ăsta? Bravo lui! Are vicia! Știe să se miș

Literatură, artă, idei...

S'a sfârșit primăvara

Un titlu sugestiv și în același timp melancolic va purta noul volum de nuvele al domnului V.ctor Popescu, directorul „Universului Literar”: „S'a sfârșit primăvara...”, afirmă tânărul și talentatului novelist.

cea mai frumoasă etapă a vieții: copilăria pe care autoul noul volum de nuvele al domnului V.ctor Popescu, directorul „Universului Literar”: „S'a sfârșit primăvara...”, afirmă tânărul și talentatului novelist.

CONTRAPUNCT TEATRAL

D. Ion Cantacuzino, cunoscutul critic și autor dramatic, publică în curând, în colecția „Universul literar”, volumul „Contrapunct teatral”. Autorul tratează problemele ce au preocupat teatrul românesc în ultimii ani, urmărind acest mers evolutiv paralel cu ideile teatrale din străinătate, dezbătute în aceeași vreme. Cartea „Contrapunct teatral”, a d-lui Ion Cantacuzino este menită unul frumos succes, dată fiind competența autorului.

Volumul cuprinde trei cicluri a 18 sonete fiecare grupate sub numele de Cartea Priveliștilor, Cartea Tărilor și Cartea Mărturiilor, toate inedite și scrise în decursul iernei 1939-40.

„SCARĂ LA CER”

Poesia românească, după a saului nejustificat al acelei poezii de import de până mai ieri, s'a lămpelit. Poezii s'au întors la isvoarele pururi proaspete ale tradiționalismului sau — cel puțin — ale autohtonismului.

Domnul Virgil Carianopol, al cărui desăvârșit talent nu mai este astăzi tăgăduit nici de cei mai aprigi dușmani ai poeziei d-sa'e, — este un caz unic în literatură, Luptând din greu cu „anumita” poezie a dicădei tre-

cută d-sa a isbutit să se releveze dărz cu poezia d-sale de cea mai autentică proveniență românească. Este cert lucru că a avut succes. Dacă spunem că acest poet este cel mai cizit din generația sa, nu exagerăm. Dovada ne-o dă faptul că ultimul său volum de poeme „Frunzișul toamnei mele” s'a epuizat. Conducerea „Colecției Universul Literar”, apreciind valoarea deosebită a d-lui Virgil Carianopol, i-a pus sub tipar un nou volum intitulat simbolic „Scară la cer”. Se vor vedea, în acest volum, nou fațete ale poeziei acestui aed și suntem siguri că această carte va fi o aevărată surpriză.

INGER CONDEIER

D. Mișu Dragomir, un inimos tânăr poet, a scos, nu de mult, o plachetă intitulată „Inger condeier”.

Deși se resimte mult urma lecturilor din Barbu, Blaga, etc., nu e un plachet, la început să se vadă că ai aprofundat pe mării poezii și de aceea poezia din volumul d-lui Dragomir ne face să așteptăm cu încredere o nouă carte. Vom anunța-o cu bucurie și o vom discuta mai pe larg.

GHERGHINESCU VANIA

D. Gherghinescu Vania, autorul mult gustatului volum „Amvonul de aur”, a predat „Colecția Universul Literar”, noul d-sale volum de versuri care se va intitula „Privighetoarea oarbă”. Cartea s'a pus sub tipar și va apărea în curând.

„PARAGINIRI”

poemul tânărului scriitor C. Sorima, apărut în iarna acestui an, nu cuprinde decât opt pagini. Destul însă pentru a aduce mărturia unui autentic talent; și când spunem aceasta am vrea să trecem dincolo de banalitatea unei notițe incolore, pentru că poemul pe care-l semnălam poartă în el o atmosferă nouă, de bărbătească înfruntare a durerilor, a înfrângerilor, a părăsirelor... „Întoarce” și „Scrisoare târzie” sunt cele două părți ale acestui meritos început de carieră poetică.

„PATRIOTUL” DE PEARL S. BUCK

„Patriotul”, apărut în limba engleză în 1931, e unul din cele mai bune romane ale scriitoarei americane Pearl S. Buck, care în 1938 și-a văzut activitatea literară răsplătită cu premiul No-

bel. Cartea aceasta e rodul unor minuțioase și atente observații făcute asupra vieții și moravurilor din China, cu ocazia sederii acolo a romancierii, între 1921 și 1930, ca profesora la Universitatea din Nanking. „Patriotul” e astfel o lectură din cele mai interesante, prin pitorescul variat și bogăția observațiilor cu caracter social care abundă în paginile cărții.

Traducerea aleasă d-lui Jul. Giurgea face accesibilă publicului românesc una din operele cele mai îndreptățite la prețuirea lui, din literatura străină.

„ALGE PENTRU CONDURI”

Tânărul poet Lucian Dumitrescu, purtând sub uniformă sa de elev în clasa VII-a a liceului militar din Târgul Mureș, o inimă plină cu vise, pregătește un nou volum de versuri intitulat: „Alge pentru conduri”.

Apărând în vitrinele librăriei, la vârsta de 16 ani, cu un volum: „Pândar de stele”, numele tânărului Lucian Dumitrescu este cunoscut și din colaborarea sa asiduă la revista „Convorbiri Literare”. Așteptăm cu încredere noul volum al cu atevărat tânărului poet.

Conferința d-lui Zambaccian

În fața unei săli pline de artiști, colecționari de artă, studenți, etc., d. Zambaccian a dezvoltat Luni 25 Martie la Fundația Dalles, o strălucită și bine documentată conferință.

D. Zambaccian făcând o scurtă introducere asupra educației ochiului, care este necesară pentru a desprinde calitățile pur plastice ale unei opere de artă, călăți care nu sunt toldeana aparente ci interioare, trece la personalitatea și opera marelui meșter român.

Intrând într-o expoziție de a lui Petrușcu, spune conferențiarul, suntem cu toții impresionați, mai ales și constatăm un artist dărz și neșovăitor în credința și vizuali-

„Preocupări literare”. — An. V. Nr. 2 Febr. 1940. — Director V. V. Haneș. Scriu despre Titu Maiorescu d-nii: Gr. Tăușan, I. Nisipeanu și George Hiț. În rest semnează d-nii: Al. Stamatia, Alex. Tuțulanu, Const. Dihoiu Dr. Fritz Behr-Weimar și Alex. Vereș.

tatea sa, o autentică exprimare plastică, foarte personală, cu o dominantă pasiune pentru culoare.

La fel ca într-o corală în care voci suave se împietesc cu voci virile, sprijinindu-se pe sunetele metalice de orgă, pictura lui Petrușcu converge la armonia gravă, arta meșterului nefind o artă de seducție și nici de impresie, ci o artă expresivă de o sobrietate religioasă.

Toată fanazia meșterului tinde la o cât de bogată armonie de culoare, prin ea artistul înobilează orice. Cele mai umile obiecte devin prin arta sa, obiecte prețioase și rare, după cum subiecte așa și nobile pot fi banalizate prin penelul unui artist meșter-cru.

Conferențiarul analizează magistral formația lui Petrușcu, trece apoi la opera prezentată cu prilejul expozițiilor sale, explică în proiecții valoarea și evoluția creației meșterului, demonstrând cum personalitatea lui Petrușcu s'a dezvoltat unitar și ascendent. Petrușcu apare astăzi ca un mare artist de o profundă rezonanță; și pentru că, universal al artei sale, conferențiarul citează câțiva străluciți critici apuseeni.

Conferința a fost urmărită timp de două ore cu încredere de numeroasa asistență, conferențiarul fiind des aplaudat cu prilejul unor concluzii în cursul dezvoltării și terminând în ovățile sălii, care a răspândit în d. Zambaccian, pe valorosul critic și fidelul prieten colecționar al marelui meșter român.

„STRADA MARE”, DE SINCLAIR LEWIS

A apărut de curând, în vitrinele librăriei, o nouă traducere în românește din opera cunoscutului romancier american Sinclair Lewis. Cartea se intitulează „Strada Mare”, în versiunea românească datorită harnicului traducător, d. Jul. Giurgea. Romanul „Strada Mare” cuprinde o impresionantă poveste de dragoste, în zugrăvirea căreia strălucște talentul lui Sinclair Lewis.

BIBLIOTECA „ENERGIA”

În biblioteca „Energia” a editurii Fundației pentru literatură și artă „Regele Carol II” va apărea între altele și autobiografia marelui om de știință, diplomat și scriitor Benjamin Franklin, unul din citorii Statelor Unite. Benjamin Franklin: „autobiografie” — va prezenta o bogată și interesantă experiență umană, autorul arătându-ne în același timp legăturile dintre America și Europa și vădindu-se un mare moralist în sensul secolului al XVIII-lea. Cartea a fost scrisă pentru educația fiului lui Franklin.

O altă capodoperă a literaturii americane care va apărea în aceeași bibliotecă, este „Moby Dick”, autorul ei, Herman Melville, fiind socotit împreună cu Poe și Whitman drept cele trei genii clasice ale Americii. Cartea aduce o atmosferă aventuroasă, de energie spirituală, o lume fantastică în jurul pescuitului de balene. Melville este socotit de criticii contemporani ca foarte modern și actual. Ca stilist el a purtat secolului trecut, dar ca spirit este contemporan cu noi: viu, iubind aventura spirituală și fizică, experiența semnificativă.

„ORASUL NORDIC”, ROMAN DE IONEL NEAMȚU

„Orașul nordic” este al treilea roman pe care-l publică, în decurs de câțiva ani, d. Ionel Neamțu. Între „Farmecul gotic” și „Pentru o femeie”, titlurile celorlalte două romane, d-sa a mai dat tiparului un studiu intitulat în estetică și o carte de nuvele „Oameni”. Ne aflăm deci în fața unei activități literare susținute, diversă și rodnică în rezultate.

Ultima carte apărută a d-lui Ionel Neamțu înseamnă o nouă confirmare a talentului d-sale de scriitor epic. În paginile „Orașului nordic” sunt înfățișați, cu o remarcabilă putere de evocare, o seamă de inși cari au cu toții comun gustul pentru preocupările literaturii și ale artei. În mediul provincial în care-și trăiesc existența, reușind să discute și să discute de canoane sunt singurele lor posibilități de evadare din mediocritatea care-i înconjoară. De aceea, cu toată prezentarea lor ușor caricaturală, ei ne interesează și ne sunt simpatici, astfel că atunci când toți se risipesc, resimțim împreună cu Mantu, singurul care rămâne, melancolia desparțirilor fără speranța întoarcerii.

Boeme parisiene

(Urmare din pag. 1-4)

poetul Paul Fort, care-și aduna „cenaclul de craci pe banchele lustruite de-a Closier des Lilas”.

Fragmente din această viață boemă parisiennă a cunoscut și poetul Dimitrie Anghel, amantul florilor, în pribegiile lui dela începutul lui 1900. Iată-l în Parisul epocii lui Jaurès, Jean Moréas, Ernest Raynaud, Paul Fort, Jules Claretie, în muzicalitatea și fanfardisimul simbolismului francez.

Cafeneaua „Vachette”, coturile boeme dela „Taverna Gambrius”, și „Café du Croissant”, îi erau bine cunoscute. Zile de exuberanță sau de nostalgie, aventuri trecătoare cu mininete, pe care, în aparență, le înregistra indiferent, dar care, în realitate îl obsedau și îl răneau în cute interioare. O Lottă, o Marcelle, apoi o Margot, capricioasă ca o flacără de ștrasuri, chinuitoare și dominantă, feiină și triumfătoare prin feminitate).

Și, pretutindeni, un Mitif— așa cum îl numea pe poet amicul său Clarnet, în prietenescul duo-boem dela Paris — un Mitif învingător, numai în vis lucid, al vieții și al femeilor, și, în fond, un pururea ingenușchiat de-un zâmbet, de un capriciu, de-o dragoste, de-o floare...

Departa de ceiaze era boema simbolistă, — cercurile decadentismului, din jurul lui 1880, diformând boema, cultiva, sub zodia dialecticii materialiste, un violent spirit anarhic, o poziție de excesivă agresivitate, un climat de disoluție și aprig negativism, diformând boema, trivializând-o, înlocuind toată spon-tană și generoasă revărsare de vis, printr-o luciditate co-rosivă, materialistă, vidă de poezie.

O serie de cenacluri de tineri — „Les Hydropathes”, „les Hirsutes”, „Nous autres”, „Les Jemenfoutistes”, „Les Zutistes”, „Le chat noir”, etc.) — lăuzează visul, sugrumă sensibilitatea, întronând spiritul materialist și antireligios, refuzând morală, revendicând libertatea absolută a cârnii, blamând patria, simpatizând „republica internațională”.

Se încearcă, astfel, să se promoveze o boemă decadentă, total anarhică, adânc structurată de ideologia marxistă.

Boemei-decadente îi urmează însăși decadența „ca-fenelei”. Decadență, pe care, mai târziu, o evită „fanteziștii”, francezi — spiritul francez reacționar împotriva decadentismului și anarhiei — Paul-Jean Toulet, Jean Marc Bernard, Jean Pellerin, Fr. Carco, Léon Vêrane, Tris-tan Derème, creiând un stil nou de boemă, profund in-

telectuală, decentă și aristocratică.

Cafeneaua — sediul boemelor simboliste și decadente — verminată de trândăvie, devenită, cu vremea, refugiu al mediocrității, al frivolității vulgare și al rataților, intră în crepuscul.

Paul-Jean Toulet — acel băearnez veritabil pentru care poetul Ion Pillat are o deosebită admirație — înlocuiește cafeneaua decăzută cu barul. Atitudinea lui elegantă și discutiile-i stilizate din burile din „Le Palace des Champs Elysées” sau „de la Pair”, — în epoca primilor ani de după război — coincid cu degenerescența boemei împinsă, din ce în ce mai mult, spre trivial și compromis de către decadenți.

În Parisul de după război, boema mansasdei și a cafe-nelei a rămas exclusiv nostalgior romantice. S'a stins în ani, ca stingerea unui bătrân menuet pe clapele îngălbenite ale clavierului din iatacul bu-nicii.

Boema a rămas trecutul lui. Și amintirii. Doar prin fundul cafelelor ieftine din Mont-marte, mai poți întâlni câte un „maestru”, gesticulând, la o masă, și aruncând un zâmbet amar peste naufragiul tuturor tentativelor sale de-a dobândi „celebritatea”. Parisul artistic de azi nu mai este acela al boemei lui Gautier și nici acela al lui Murger, Verlaine sau Mauréas. Parisul artei de azi este Parisul eleganței sobre a aristocratului rafinat și rece care e Valéry, — este Parisul modernității lui Paul Morand, Parisul lui Jean Giraudoux.

De-aceia, poate, numai un surd de compasiune trezesc acei ultimi „scriitori” și „artiști” cari stăruiesc, și acum, în parodia boemei.

Ei nu pot să ne ofere decât tabloul „maestrului” rebegit într-un fund întunecos a-n. Monimartre, sau tabloul bu-cureștean al ultimei „Capșe” lichidate. Tabloul unei cafe-nele sinistra're, cu reminiscențe de trubaduri purtând lavalere și borsaline imense, ratați și prăfuiți sufletește, a-murgind, inutil de ridicul, la o bătrână masă de cafenea, pe care până și șarturile s'au învechit.

2) I. Pillat: „Portrete lirice” (cp. „Poezii fanteziști și tradiția franceză”).
3) Clarnet: „Mitif, poetul florilor”. (Vremea. 1929).
4) P. Martino: „Parnasse et symbolisme” (ch. „Apparition de l'esperit decedent”).
5) Ion Pillat: „Portrete lirice” (cp. „Poezii fanteziști și tradiția franceză”).

RADU GYR

Executarea lui Tărcuci

(Urmare din pag. 5-4)

El crescuse, la început, cu mare greutate, dându-i singur să sugă din biberonul pe care îl umplea cu lapte cald. De unde în primele zile tănșise atât de mult după mama lui încât era cât-pe-ce să piară, înainte chiar de a implini un an, deveni coșogeamă du-lă, de se uitau la el trecătorii cu admirație amestecată cu groază. El cunoștea toți oamenii din comuna unde Călin începuse cariera lui de magistrat. Ziua era blând oa mie-lul, de se jucau cu dânsul toți copiii vecinilor, dar cum se insera și se închideau porțile mari dela curtea casei unde locuia judecătorul, deverea o adevărată fiară sălbatecă, pentru oricine ar fi îndrăznit să intre.

Tărcuci își urmăsea stăpânul prin toate localitățile unde acesta fu în urmă mutată, până ce ajunse Prim Procuror în capitala județului d-n nordul Moldovei, unde îl găsește povestirea noastră. Din cauza cănelui acesta, Călin nu putea sta la hotel, fiind silit cum ajungea undeva să-și înjigebe mica lui gospodărie, pe care l-o conducea cu deosebită îngrijire bătrâna servitoare care îl crescuse și pe dânsul, moștenită dela părinții lui, morți la scurt interval unul după altul, cam pe vremea când intrase în magistratură.

Cu cât se mărea cănelul, cu atât creștea și dragostea față de stăpânul lui. Acesta respin-se însă multe propuneri de căsătorie avântajoase, dintre acele ce se fac în mod obi-

nuit tinerilor magistrați în orașele pe unde îi poartă necesitățile carierii lor Căci, Tărcuci, așa mare și lătos cum era, dormea pe un covoraș anume așezat lângă patul stăpânului său. Ori, care femeie ar fi consimțit — și cu drept cuvânt! — să vadă continuându-se obiceiul acesta, atât de puțin... igienic?

De vreo câteva luni însă, cănelul căpătase o boală gravă de piele, care — cu toate îngrijirile — ajunsesse într-o fază atât de gravă, încât Călin, primind sfatul medicului veterinar, consimțise ca Tărcuci să fie culcat într-un cuibar de paie, în sura din fundul curții.

Dar, cănelul, așa bolnav cum era, când simțea că stăpânul este acasă, făcea tot ce-i sta în putință să intre la dânsul și nereușind se resemna a se întinde, gemând de durere, pe prundul colțuros din fața ușii. De acolo nu-l putea lua decât cu mare greutate, căci prefera să doarmă acolo, pe piatra dură și rece, dar aproape de stăpânul lui, decât în culcușul moale din sură. Chiar când ploua cu răleata, el tot nu se mișca de acolo, celace silise pe Călin să puie lăcăt la sura unde zăcea cănelul.

Era prin Decembrie. Afară se întinsese primul strat subțire de fulgi albi. Ajungând în dreptul tribunalului, el făcu semn vârdistului care se apropie saltând respectuos și îi ordonă, cu inima zdrobită de durere, să se ducă

la dânsul spre a împușca bietul cănel bolnav. Apoi, o luă la vale, spre celalalt capăt al orașului, aproape de barieră, unde într-o somptuoasă clădire boierască, fosta locuință a proprietarului moșiei din apropiere, ședea cu cănie, președintele tribunalului, cu familia lui. Acesta avea în seara aceia sindrofie și invitase, pe lângă colegii, toate notabilitățile din târg. De obicei, fiindcă distanța era destul de mare, Călin se ducea la casa președintelui cu trăsură, dar acum preferă să meargă pe jos. Îl durea capul și vroia să mai uite ceea ce avea pe inimă.

Ajunzând acolo, găsi lume multă. Dans, mese de cărți și un bufet copios.

„Dar ce, Primule, și s'au înecat corăbii?”, îl întâmpină râzând veselă, curcana de gazdă.

Călin, drept orice răspuns mormăi câteva cuvinte neînțelese și el care în mod obișnuit nu juca cărți se așeză la o masă de poker unde tocmai l'psea „al patrulea”. Era tăcut și posomorât. Nici una din glumele ce se făceau la adresa lui, nu reușiră a-i descreși fruntea.

Lui nu-i putea ieși din minte, drama care în acele momente se petrecea acasă la dânsul, regretând dispozițiile pe care le luase, cătă vreme puteau să mai existe speranțe de îndreptare. Dacă ar fi — își zicea el — numai o singură asemenea șansă la o mie, sau la zece mii, sau chiar la o sută de mii de cazuri și încă tot trebuia, să mai aștepte Simția cum i se frânge inima în piept și îi venea să lase totul spre a fugi acasă la dânsul, cu gândul că va mai putea încă împiedeca executarea ordinului pe care îl dase vârdistului.

Suferea cu atât mai mult, cu cât nu vroia să desvâlie nimănui ceace simțea în sufletul lui, pentru că ar fi suferit prea mult să devie subiectul de ironii iefține, din partea aceluora ce nu puteau înțelege o asemenea durere.

Ah! Ma cădere, nu ar fi lipsit desigur să excludă în răsul tuturor, una din doamnele de față, ce fel de procuror este tânărul acesta, atât de slab de inger! Să suferă atât pentru o javră? Nu poate fi om serios!

Și, contra abstenenței lui obișnuite, Călin oădu pe gât, unul după altul, vreo două găhăruțe de Cointreau, pe care i le oferă gazdă. Dar în loc de a se liniști, indispoziția lui se mărise. Simția că nu va mai putea rezista mult timp și se temea să nu izbucnească în lacrimi. Aproape de miezul nopții, pretextând că nu se simte bine, ceru sece celor de față și plecă grăbit spre surprinderea tuturor invitaților.

Intre timp stratul de zăpadă se îngroșase bine, așa că acum se mergea cu anevoie. Ajunzând la stradă, Călin nu putu împinge porțile care se deschidea în afară, fiind opri-tă de un morman mai gros. El strigă un rân-daș, care venind cu lopata și un felinar, sări peste gard în stradă și începă a da la o parte mormanul de zăpadă care ținea în loc por-țița.

„Este ceva aci, zise omul după câteva încercări nereușite, dar nu știu ce poate să fie?”

Impingând din nou cu toată puterea, izbucni a da la oparte obstacolul; abia atunci porțile se deschise. Apoi, apropiind felinarul, strigă: — „Un cănel mort! Cine dracul l-a mai adus tocmai aici, în dreptul porții noastre?”

O săgeată ca de foc trecu prin inima lui Călin. Tremurând, el se aplecă și văzu cu groază blana lăptoasă și târcăta a lui Tărcuci. Dintr-o gură, la cap, sângele se prelingea înecet, aburind și roșind zăpada. Cănelul murise chiar a'uncu. Lovit de moarte, el mai găsisse totuși, în dragostea pentru stăpânul lui, puterea de a se țara acolo unde instinctul îi spunea că acesta se afla. Vroise să-și dea ultima suflare cât mai aproape de dânsul.

Și Primul Procuror Vasile Călin, de a cărui sovăritate erau înfricoșați toți răufăcătorii d-n întreg județul, magistratul cel mai nesf-dupcat, neputând rezista acestui grozav spectacol, o luă la fugă pe stradă, plângând ca un copil.

După ce-l văzu că se afundă în noapte, rân-dașul din urma lui nu găsi nimic mai bun de făcut decât să rădă bățojocilor, amestecându-i pe amândoi, căine și stăpân, în cea mai trivială dintre injurături.

NICOLAE ROȘU

EUGEN PETIT

A apărut în

Colecția „UNIVERSUL LITERAR” cartea de hoților succes

IN ȚARA CERULUI

nuvele datorită tânărului și vigurosului prozator LADMISS ANDREESCU

Observație, analiză, suflu epic, dinamism De vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare Prețul lei 50